

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA PEDAGOGIKY

**IPŘÍNOS METODY PERSONA DOLLS K ROZVOJI KLÍČOVÝCH
KOMPETENCÍ V MATEŘSKÉ ŠKOLE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Simona Konopíková, DiS.

Předškolní a mimoškolní pedagogika, Učitelství pro mateřské školy

Vedoucí práce:

MgA. Eva Gažáková, Ph.D.

Plzeň 2020

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni dne 20.3. 2020

.....

vlastnoruční podpis

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí práce paní MgA. Evě Gažákové, Ph.D. za laskavé vedení a cenné rady. Mé kolegyni Květoslavě Martínkové Bc. za veškerou podporu během mého studia a mé rodině za pochopení a trpělivost.

ZDE SE NACHÁZÍ ORIGINÁL ZADÁNÍ KVALIFIKAČNÍ PRÁCE.

OBSAH

1. SEZNAM ZKRATEK.....	7
2. ÚVOD.....	8
1 DÍTĚ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU.....	10
1.1 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ VÝVOJ DÍTĚTE.....	12
1.1.1 Rodinné prostředí.....	12
1.1.2 Širší sociální prostředí.....	14
1.1.3 Etnické prostředí.....	15
1.1.4 Lokální prostředí.....	15
2 MATEŘSKÁ ŠKOLA.....	17
2.1 MATEŘSKÁ ŠKOLA A JEJÍ VLIV NA DÍTĚ.....	18
2.2 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ.....	20
3 METODA PERSONA DOLLS.....	21
3.1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA METODY PERSONA DOOLS.....	21
3.2 CÍLE METODY PERSONA DOLLS.....	22
3.3 METODA PERSONA DOLLS A ROZVOJ KLÍČOVÝCH KOMPETENCÍ.....	24
3.4 INDIVIDUALIZACE A INKLUZIVNÍ VZDĚLÁVÁNÍ Z POHLEDU PERSONA DOLLS.....	26
3.5 JAK PRACOVAT S PERSONA DOLLS.....	27
3.5.1 Role panenky v metodě PD.....	29
3.5.2 Role pedagoga při práci s Persona Dolls.....	32
3.5.3 Tvorba příběhu panenky.....	33
3.5.4 Plánování lekcí a jejich průběh.....	34
3.5.5 Úskalí práce s Persona Dolls.....	35
4 PERSONA DOLL V MÉ MATEŘSKÉ ŠKOLE.....	38
4.1 POPIS A DIAGNOSTIKA TŘÍDY.....	38
4.2 TVORBA PŘÍBĚHU PANENKY.....	41
4.2.1 Biografie panenky – Daniel.....	42
4.3 PANENKA DANÍK S DĚTMI.....	44
4.3.1 1. lekce: Seznámení s Daníkem.....	44
4.3.2 2. lekce – Kde bydlím a co mám doma.....	46

4.3.3 3. lekce – Můj kamarád.....	48
4.3.4 4. lekce – Posměch.....	50
4.3.5 5. lekce – Kde pracují maminka a tatínek.....	52
4.3.6 6. lekce – Nemáme na to peníze.....	55
3. ZÁVĚR.....	58
4. RESUMÉ.....	60
5. SEZNAM LITERATURY.....	62
6. SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK, GRAFŮ A DIAGRAMŮ.....	66
7. PŘÍLOHY.....	1

1. SEZNAM ZKRATEK

MŠ – mateřská škola

PD - Persona Dolls

RVP PV - Rámcový vzdělávací program předškolního vzdělávání

ŠVP – Školní vzdělávací program

TVP – Třídní vzdělávací program

OMJ – odlišný mateřský jazyk

IVP – individuální vzdělávací plán

2. ÚVOD

Pracuji jako učitelka v mateřské škole, kde mohu pozorovat jak si děti budují vztah k sobě samým i světu kolem sebe. Již v předškolním věku se setkávají s náročnými životními situacemi, vnímají odlišnosti, nebo mohou zažít nespravedlnost. Úkolem předškolního pedagoga je na tyto situace reagovat a pomoci dětem se v nich zorientovat. Jedním ze způsobů, jak tato témata uchopit, je využití výukové metody Persona Dolls.

O metodě Persona Dolls, tedy práci s panenkou s osobností, jsem se dozvěděla od kamarádky, která absolvovala několikadenní kurz připravený neziskovou organizací Člověkem v tísní, a to v rámci vzdělávacího programu Varianty. Vyprávění o kurzu mě natolik zaujalo, že jsem o něm začala zjišťovat bližší informace. Kurz probíhá jedenkrát ročně ve třech blocích, celkově devět dní. Cena kurzovního však je tak vysoká, že jsem si nemohla dovolit ji uhradit. Kamarádce hradila kurzovné její mateřská škola. Tuto možnost jsem však neměla.

V rámci kurzu získávají účastníci panenku – polotovar, kterou si dotváří podle příběhu a vlastností, které chtějí sdílet ve své skupině dětí. Dostávají základní studijní materiály a jsou vybaveni sebezkušenostním tréninkem ve skupině účastníků a zážitkem ze supervize nad natočenými videi z praxe s panenkou ve vlastní třídě MŠ.

Přemýšlela jsem, zda bych dokázala využít metodu práce s panenkou i bez absolvování kurzu a zda by její uplatnění bylo přínosem v mé třídě. Byla to pro mě výzva a také inspirace k napsání této bakalářské práce.

Cílem bakalářské práce je navrhnout konkrétní postup práce s Persona Dolls v mateřské škole, který by byl využitelný i pro další pedagogy MŠ. Metodický postup byl vytvořen a ověřen v jednotřídní mateřské škole, kde pracuji, jak je dokládáno v praktické části práce. Celému edukačnímu procesu s metodou Persona Dolls předchází pečlivá teoretická příprava, jejímž úkolem bylo zajistit, aby navržené činnosti co nejlépe odpovídaly potřebám dětí v mateřské škole a korespondovaly s požadavky, jež na předškolní vzdělávání klade RVP PV.

Teoretická část práce přibližuje základní charakteristiku předškolního věku dítěte: co ho v tomto věku formuje, jak prožívá, jak se chová a jaký vliv má na něj vzdělávání v mateřské škole. Jaké jsou cíle výchovy a vzdělávání v mateřské škole a jaké oblasti rozvíjí. Dále seznamuje čtenáře s metodou Persona Dolls, s jejími cíli, způsobem práce a základními charakteristikami. Popisuje, jakým způsobem metoda Persona Dolls napomáhá k naplňování klíčových kompetencí dle RVP PV a také jaký je její přínos v oblasti inkluze a individualizace.

Praktická část následně popisuje samotný proces práce s panenkou. Počínaje diagnostikou třídy v MŠ, tvorbou panenky a její biografie, přes vypracování výukových lekcí a popis jejich realizace až po reflexi dílčích kroků a doporučení pro další praxi. Příloha obsahuje stříhový plán a fotonávod na ušití vlastní panenky spolu s dalšími dokumenty využitelnými v praxi, jako jsou: vzor pro tvorbu biografie panenky, diagnostická tabulka třídy a evaluační list pro pedagoga.

1 DÍTĚ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

„Všichni dospělí byli dětmi, ale málokdo si na to pamatuje.“

Antoine de Saint-Exupéry

Období předškolního věku zahrnuje období od 3 do 6 - 7 let. Tedy čas, po který většina dětí navštěvuje mateřskou školu.

Takto vymezuje předškolní období také Vágnerová (2012, s. 177), která jej dále charakterizuje jako období, kdy se dítě začíná orientovat ve světě, vytváří nové vztahy mimo rodinu, a tak se připravuje na život ve společnosti. Dítě se seznamuje s novým prostředím a dalšími osobami, dětmi i dospělými. Učí se upevňovat si svoji pozici, ale také spolupracovat a vycházet s vrstevníky. K tomu mu napomáhá stanovený řád a pravidla, která přinášejí jistotu. Dítě se učí chápat nové situace a nacházet způsoby, jak se v nich chovat. Velkým vodítkem je pro něj nápodoba – chová se jako dospělý. Je pro něj přirozené přijímat pravidla chování, vědět co se smí a nesmí.

V tomto období přetrvává egocentrismus (*„egocentrismus – zaměření myšlení a jednání člověka na něho samotného,“* Petráčková, Kraus, 1995, s. 186), což ovlivňuje veškeré jeho uvažování a komunikaci. Intuice a fantazie hrají velkou úlohu ve vnímání světa, který jej obklopuje. Prožívání dítěte tohoto věku je intenzivní. Umí se naplno radovat a naplno prožívat smutek. Postupně začíná také rozlišovat, co emoci způsobilo, tedy co bylo její příčinou.

Mertin a Gillernová (2015, s. 9,13) charakterizují předškolní období jako období hry, při níž se dětská aktivita projevuje nejvíce. Jako charakteristickým rysem dětského myšlení označují antropomorfismus a personifikaci. (Petráčková, Kraus, 1995, s. 62 a 586.) Tedy schopnost ve své představě oživit a polidštit neživý předmět sloužící ke hře. V předškolním období jsou podle těchto autorů „okna poznávání dokořán“. Intenzivní procesy zrání a učení již nikdy nebudou probíhat tak bouřlivě jako právě v tomto období, což pobízí pedagogy k vytvoření co nejlepších podmínek k jejímu využití.

Marek Blatný (2010, s. 174 - 176) poukazuje na práci Roberta J. Havinghursta, tvůrce teorie vývojových úkolů, podle něhož má předškolní období stanoveno několik důležitých úkolů, jejichž zvládnutí vede ke zvládnutí podobných úkolů v pozdějších obdobích. Havinghurst charakterizuje rané dětství jako období do 6. roku věku a

zahrnuje sem tedy také úkoly, které jsou typické pro batolecí věk, jako je naučit se chodit, jíst pevnou stravu, kontrolovat vylučování či mluvit. Dále pak naučit se pohlavním odlišností, naučit se komunikovat o sociální a fyzické realitě, připravit se na čtení a naučit se, co je správné a co nesprávné.

Další úkoly směřuje Havinghurst do období školního věku 6 - 12 let. Tyto úkoly se však začínají plnit již v období docházky do mateřské školy.

Jsou to: osvojení fyzických schopností potřebných pro běžné hry, vytvořit si zdravý postoj vůči vlastní osobě, naučit se vycházet s vrstevníky, přijmout vhodnou mužskou či ženskou roli, rozvíjet základní schopnosti ve čtení, psaní a počítání, rozvíjet pojmy, které jedinec potřebuje v každodenním životě, rozvíjet svědomí, morálku a žebříček hodnot, dosahovat osobní nezávislosti, rozvíjet postoje vůči sociálním skupinám a institucím.

Havinghurst s vývojovými úkoly spojuje také termíny: kritické období, moment učení a opakující se úkoly. Z jeho pohledu má každý vývojový úkol své kritické období, kdy je dítě nastaveno k rychlému získání potřebných zkušeností ke zvládnutí úkolu. Moment učení nastává v okamžiku, kdy je dítě psychicky i fyzicky zralé úkol zvládnout. Opakující se úkoly, jsou ty, se kterými se setkává dítě opakovaně v jednotlivých etapách svého života, avšak v náročnější verzi. Právě rané zvládnutí těchto opakujících se úkolů zvyšuje pravděpodobnost obstát i později.

„Splnění úkolu vede k pocitu spokojenosti a k úspěšnému zvládnutí dalších úkolů. Neúspěch při snaze zvládnout úkol způsobuje nespokojenost, problémy se společností a problémy s následujícími vývojovými úkoly. Zvládnutí vývojového úkolu v určitém věku vede ke zvládnutí podobných úkolů v následujících letech. Pokud jedinec splní jeden úkol v určitém věku, zvyšuje se pravděpodobnost, že zvládne i jiné úkoly v daném vývojovém období.“ (Blatný, 2010, s. 174)

Z toho vyplývá, že to, jak dokážeme ovlivnit dítě v předškolním věku a jak mu pomůžeme splnit vývojové úkoly tohoto období, ovlivní jeho budoucnost.

1.1 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ VÝVOJ DÍTĚTE

Jak uvádí Průcha a Koťátková (2013, s. 31), dítě je od nejútlejšího věku ovlivňováno řadou faktorů a činitelů pocházejících z jeho prostředí, které formují jeho vlastnosti, ovlivňují jej v oblasti myšlení, prožívání a utváří jeho vztahy k lidem a ke světu vůbec. Tyto faktory jsou: rodinné prostředí, širší sociální prostředí, etnické prostředí a lokální prostředí. Vztah dítěte k rodině, vlastnímu etniku a kultuře se objevuje také v tématech, se kterými pracuje metoda Persona Dolls.

..

1.1.1 RODINNÉ PROSTŘEDÍ

Nejvýznamnějším činitelem ovlivňujícím vývoj dítěte, jež má rozhodující vliv na jeho život, je rodina, tedy rodinné prostředí jako celek. Rodina ovlivňuje to, jaká osobnost z dítěte v dospělosti vyroste. Jaký bude.

Rodinu jako takovou lze vidět a popisovat z různých úhlů pohledu. Je třeba si však uvědomit, že vidíme vždy jen výseč celku, ať už z pohledu legislativy, psychologie, sociologie, ekonomie či pedagogiky.

Základní rámec pohledu na rodinu poskytuje legislativa České republiky. Zákon o rodině je zpracován v zákoně č. 94/1963 Sb. V něm samotném však rodina definována není, stejně tak v jiné právní literatuře. Pro zákon jsou subjektem jen jednotliví členové rodiny. Zákon o rodině udává rámec vzniku manželství, vztahu mezi manželi, vztahu mezi rodiči a dětmi, zabývá se vyživovací povinností a vzájemnými právy a povinnostmi rodičů a dětí.

Manželství je dle platného Zákona o rodině (zákon č. 94/1963 Sb., § 1, 2) *„trvalé společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem, hlavním účelem manželství je založení rodiny a řádná výchova dětí.“*

Právo tedy považuje za rodinu především rodinu založenou manželstvím. Manželství je právní a společenská instituce, která tvoří legislativní základ pro rodiny. (Podrabská, 2012, s. 6)

Právní rámec vztahů v rodině doplňuje Úmluva o právech dítěte, (OSN 1998), která zakotvuje právo dítěte vyrůstat v rodině a zajišťuje jeho postavení jako

rovnoprávné bytosti se všemi potřebami odpovídající jeho věku. Stanovuje také právo na hru, jako základního stavebního prvku předškolního období dítěte a hybatele jeho vývoje.

O rodině mluvíme jako o souboru osob spojených určitou vnitřní vazbou, o nejdůležitější malé skupině z hlediska socializace člověka, která nás provází a určuje celý náš život. Je třeba si také uvědomit skutečnost, že rodina je sociální skupinou, kterou si člověk nemůže vybrat, ale do které se rodí.

Jozef Výrost (1998, in Wikipedie online) definuje rodinu následovně: *„Rodina je jakýmsi nejuniverzálnějším socializačním činitelem, který poskytuje jedinci identifikační vzory, seznamuje ho s předpokládaným chováním pro mužskou a ženskou roli. Učí jedince reagovat žádoucím způsobem v procesu interakce a umožňuje mu praktické ověření získaných dovedností v rámci rodiny. Uplatňuje se jako regulátor chování jedince a poskytuje mu společensky žádoucí normy. Pod vlivem rodinného působení se vytváří postoj k personálnímu okolí, k sobě samému i společnosti obecně.“*

Z pohledu sociální psychologie, (Holeček, Miňhová a Prunner, 2007, s. 313) je rodina malá, neformální sociální skupina, jejíž svazek vzniká manželstvím, pokrevním příbuzenstvím či adoptí. Společně žijí v jedné domácnosti, podílejí se na společném prožívání a vzájemné pomoci.

Tím jsou také popsány základní znaky rodiny, jimiž se vyznačuje. Rodina jako taková vznikla historicky za jasným účelem. Byla jí potřeba ochraňovat a pečovat o potomstvo, učit ho, vzdělávat a připravovat na život (Matějček, 1994, s. 15). Lidské mládě se rodí tak málo připravené na život oproti ostatním živočichům, že bez péče ženy a muže či dalších blízkých by nepřežilo. Původně se však nehovořilo o rodině jako takové, ale spíše o tlupě či rodu. Funkce rodiny, jak je chápeme dnes, byly zřejmé od samého počátku a byly důvodem vzniku rodiny jako takové, ač se jí „rodina“ ještě neříkalo.

Holeček a kol. (2007, s. 314) popisují funkce rodiny takto:

- a) biologickou a reprodukční – je místem, kde dochází k sexuálnímu vztahu mezi mužem a ženou a kde dochází k reprodukci
- b) výchovnou – dochází zde k péči o narozeného potomka

- c) funkci ochrannou a poskytování bezpečí – rodina zajišťuje svým členům vnitřní pocit jistoty a bezpečí před vnějším světem
- d) funkci materiální – zajištění důležitých materiálních a kulturních potřeb
- e) funkci emocionální – členové rodiny by si vzájemně měli poskytovat lásku, porozumění, pomoc a soucit, aby byly naplněny jejich potřeby v této oblasti

John Medina, zabývající se výzkumem mozku dítěte poukazuje na nesmírný vliv blízkého vztahu mezi matkou a otcem na zdravý vývoj dítěte. Dále upozorňuje na provázání schopnosti učit se s pocitem bezpečí. *„Chcete – li dobře vzdělané dítě, musíte pro něj vytvořit atmosféru bezpečí. Mozek nezajímá učení, mozek zajímá přežití.“* (Medina, 2011, s. 100)

Pohled do současných rodin však ukazuje, že přibližně 40 % dětí se rodí nesezdaným párům a přibývá dětí, které vyrůstají v neúplných rodinách, 13,5 %, převážně jen s matkou. Sezdané páry tvořící rodiny bojují s vysokou rozvodovostí. 50% manželství končí rozvodem, nejčastěji po 10 – 13 letech a ve 3/5 těchto rodin vyrůstají nezletilé děti. (Průcha, Koťátková, 2013, s. 32, 33).

Děti často vyrůstají v rodinách různě rekonstruovaných, kam vstupuje nový partner jednoho rodiče, popřípadě jeho děti, či rodiče nového partnera. Rodina se tak rozšiřuje, proměňuje a nemá jasné hranice.

Přesto zůstává rodina, ať již vypadá jakkoliv, nejlivnějším činitelem v životě dítěte.

1.1.2 ŠIRŠÍ SOCIÁLNÍ PROSTŘEDÍ

Rodiny nežijí izolovaně, ale jsou obklopeny dalšími rodinami, společnostmi, tvořící různorodé prostředí, které má na děti nezanedbatelný vliv. Děti, jak známo, jsou výbornými pozorovateli a tímto způsobem se také učí, tzv. observačním učením – tedy učením na základě pozorování (Průcha, Koťátková, 2013, s. 34). Vnímají a přijímají informace, když jedou dopravními prostředky, stojí u pokladny v nákupním centru, či sledují televizi. Ne vše, co dítě vidí a slyší, je hodné následování, ale děti to

přesto dělají. Úkolem rodičů je pomoci dítěti v orientaci a uvědomění si správného a nesprávného chování, a to nejlépe na základě vlastního příkladu.

1.1.3 ETNICKÉ PROSTŘEDÍ

Nejprve se podívejme na vysvětlení slova „etnikum“, jak jej popisuje slovník cizích slov. Jde o skupinu lidí, popřípadě národ, kterou spojuje společný původ, kultura, tradice, mentalita a jazyk. (Petráčková, Kraus, 1995, s. 206)

Tato definice nám ukazuje, že každý člověk je od nejtělejšího dětství ovlivňován ve svém myšlení a jednání vlastnostmi kultury společenství, ze kterého pochází. Pojem „kultura“ znamená *„souhrn duchovních a materiálních hodnot vytvořených a vytvářených lidstvem v celé jeho historii.“* (Petráčková, Kraus, 1995, s. 437)

Průcha (2016, s. 67) píše: *„Kultura je nemateriální síla, která řídí chování a myšlení všech těch, kdo v ní vyrůstají a osvojují si ji. Kultura tak vytváří identitu jednotlivců a soudržnost s určitým společenstvím.“*

Osobnost jedince dané kultury tedy nese její stopy po celý život ať už vědomě či neuvědoměle a předává je dál svým potomkům. Způsob myšlení a potažmo výchovy, chápání hodnot a její předávání s touto kulturou úzce souvisí.

A pedagog s jejím vlivem musí počítat.

1.1.4 LOKÁLNÍ PROSTŘEDÍ

Do vývoje dítěte zásadním způsobem zasahuje také místo, kde žije, tedy „lokalita“. V českém prostředí se ukazuje, že je rozdíl mezi dětmi vyrůstajícími ve městě a ve venkovském prostředí. Děti pocházející z města mají větší příležitost k návštěvám kulturních zařízení, kin, divadel, muzeí, výstav, lépe se orientují v oblasti dopravy. A jejich slovník je bohatší o pojmy týkající se těchto oblastí (Průcha, Koťátková, 2013, s. 36). Širší společenské prostředí, které město nabízí, je však více anonymní a tudíž se vytrácí pospolitost blízkých rodin.

Oproti tomu vývoj dětí z vesnice je více provázán s přírodou, s rostlinami a živočichy. Mladé rodiny se již většinou nevěnují zemědělským pracím, či chovu domácích zvířat, ale u prarodičů se s užitkovou zahradou či zvířaty děti ještě často setkávají. Snáze si tak osvojují slovník spojený s domácími zvířaty, péčí o dům a zahradu, řemesly. Obyvatelé vesnic také žijí více komunitně. Mají zde své příbuzné členy širší rodiny, se kterými se děti mohou setkávat. Rodina žije více kontinuálně, starší a mladší členové rodiny se více setkávají. Na vesnici je menší anonymita a větší sociální kontrola, což může být pozitivní i negativní faktor tohoto života.

2 MATEŘSKÁ ŠKOLA

„Čím plněji bude dítě dítětem, tím lépe se stane dospělým.“

Jean – Jacques Rouseau

Mateřskou školu navštěvují děti zpravidla od 3 do 6-7 let a jejím úkolem je doplňovat rodinnou výchovu a zajišťovat další vzdělávání dítěte.

Mateřská škola představuje pro většinu dětí první místo, kde tráví čas bez rodičů a je pro ně výrazným sociálním činitelem. Vstupem do mateřské školy učiní dítě krok do společnosti, kde platí jiná pravidla, režim či určitá omezení než dosud zažívalo v rodině. V mateřské škole se setkává s dětmi s odlišnými osobnostními rysy a zájmy, pocházející z rozdílných rodin vyznávající různé hodnoty. Dítě se učí v MŠ nejprve orientovat v materiálním a sociálním prostředí, ve vztazích a pravidlech, aby pak s pocitem bezpečí mohlo zkoumat a poznávat okolní svět.

Mateřská škola, stejně jako rodina, pokládá základy pro tvoření mezilidských vztahů a předkládá vzory chování, jak pracovat se svými citovými projevy. Rozmlouvání s dítětem o jeho pocitech a prožitcích pozitivně ovlivňuje jeho emocionální vývoj. Dítě se učí ovládat své citové projevy a učí se rozumět tomu, co zažívá. MŠ zprostředkovává setkávání s vrstevníky, což je důležité pro formování vlastního já. Dítě je vystaveno konfrontaci s vrstevníky, musí porovnávat svůj pohled na vlastní osobu s pohledem druhých a začíná být k sobě kritické. (Mertin, Gillernová, 2015, s. 18).

Pobyt v MŠ prospívá v oblasti komunikačních kompetencí zejména dětem ze sociálně slabších rodin a dětem rodičů s nižší úrovní vzdělání a kompenzuje tak znevýhodněné podmínky rodinného prostředí. (Průcha, 2011, s. 135)

Mateřská škola je první vzdělávací institucí, která nabízí ucelený vzdělávací program, zaměřený na rozvoj osobnosti dítěte ve všech oblastech.

Pedagogická činnost MŠ je zakotvena legislativně v Zákoně č. 561/2004 Sb. ,

o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ze dne 24.9.2004 ve znění pozdějších předpisů.

Vzdělávací program řeší národní kurikulární dokumenty, které jsou závazné pro zřizovatele mateřských škol, pedagogické pracovníky i další spolupracující instituce. Tvoří je Národní program rozvoje vzdělávání z roku 2001, který je dále konkretizován v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání, (Průcha, Koťátková, 2013, s. 76), který byl naposledy revidován v lednu 2018.

2.1 MATEŘSKÁ ŠKOLA A JEJÍ VLIV NA DÍTĚ

Průcha a Koťátková (2013, s. 98 - 107) popisují vliv mateřské školy na dítě v pěti oblastech:

- Rozvoj v oblasti rozumové

Zde autoři poukazují na pozitivní vliv MŠ v rozvoji kognitivních procesů, tedy vnímání, paměti, myšlení, představ, řeči, vůle a citů.

Z pohledu RVP PV jde o oblast Dítě a jeho psychika

- Rozvoj v oblasti osobnostní a sociální

Tato oblast zahrnuje orientaci ve vztazích mezi vrstevníky, seznamování se s pravidly soužití ve skupině, přijímání odpovědnosti za své chování, umění řešení konfliktů, rozvoj prosociálního chování a rozvoj vlastního sebepojetí.

Z pohledu RVP PV tato oblast odpovídá oblasti Dítě a ten druhý, částečně také oblasti Dítě a jeho psychika.

- Rozvoj v oblasti esteticko – výchovné a tvořivé

Tato oblast zahrnuje činnosti z oblasti výtvarné, literární, hudební či dramatické výchovy, jež mají za úkol rozvíjet estetické vnímání dítěte, podporovat jeho fantazii, představivost a schopnost vidět krásu kolem sebe. RVP PV tuto oblast pojmenovává Dítě a společnost a do této oblasti zahrnuje seznamování se světem lidí - a to v oblasti kultury, umění a lidské práce a seznamování s jinými kulturami a národnostmi.

- Rozvoj v oblasti pohybové a zdravotní

Hlavním přínosem MŠ v této oblasti je cílevědomá práce zaměřená na rozvoj pohybových dovedností v oblasti hrubé i jemné motoriky. Zahrnuje cvičení zdravotního charakteru na posílení různých svalových skupin a správného držení těla a využití rozličných pomůcek.

RVP PV tuto oblast pojmenovává Dítě a jeho tělo.

- Komplexní přínos hry

Autoři si jsou vědomi vysoké důležitosti hry pro rozvoj dítěte. Proto jí také věnují zvláštní pozornost. Hra jako taková propojuje výše popsané oblasti, integruje je a skrze ni se mohou projevit.

„Hra je pro rozumový a řečový rozvoj velmi zásadní činností a komplexně se v ní rozvíjí inteligence dítěte. Hra je nositelem vnitřní motivace, emocí a prožitků a také citové angažovanosti, která silně podporuje učení.“

„Všechny věkové skupiny se ve hře aktivně snaží komunikovat, řešit problémy, argumentovat pro svoje nápady, přijmout vůdčí pozici nebo se podřídit, vyrovnat se s odmítnutím.“ (Průcha, Koťátková, 20013, s. 106, 107)

RVP PV neuvádí hru jako speciální oblast, ve které dochází k rozvoji dítěte, ale chápe ji jako prostředek rozvoje, formu výchovné práce, výše jmenovaných oblastí.

„Vhodné je využívání prožitkového a kooperativního učení hrou a činnostmi dětí, které jsou založeny na přímých zážitcích dítěte...“ (RVP PV, 2005, s. 8)

Zora Syslová (2013, s. 39) píše o modelu klíčových kompetencí předškolního pedagoga na základě tzv. Dolersova konceptu čtyř pilířů. Tyto pilíře jsou dále rozpracovány do sedmi kompetencí, na kterých by měl pedagog u sebe pracovat. Dolersovy čtyři pilíře, podle mého názoru, odpovídají také pilířům, na kterých stojí výchovně vzdělávací proces v mateřských školách.

1. Učit se poznávat

Znamená nechat děti bádát, zkoumat, pozorovat, podporovat jejich kritické myšlení, podporovat vyjadřování vlastních myšlenek a nápadů, hledat souvislosti.

2. Učit se jednat

Tedy vykonávat nejrůznější činnosti a získávat životní dovednosti.

3. Učit se žít společně

Vést děti k toleranci, k jinakosti a respektu a úctě ke druhému.

4. Učit se být

Vedeme děti k odpovědnosti za své činy a k vědomí vlastní hodnoty, tedy sebeúcty a sebevědomí.

2.2 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Metoda Persona Dolls je vyučovací metodou, která přispívá k rozvoji všech klíčových kompetencí, jak jsou formulovány v RVP PV (Felcmanová, 2015, s. 15). Více pojednává o propojení PD a RVP PV kapitola 3.3.

RVP PV je jedním ze závazným dokumentů, jež stanovuje základní požadavky, podmínky a pravidla pro pedagogickou činnost v předškolních zařízeních. Předkládá východiska, na jejichž základě si tvoří každá mateřská škola svůj školní vzdělávací program (ŠVP), který je dále konkretizován ve třídních vzdělávacích programech (TVP) jednotlivých tříd MŠ.

RVP PV pracuje s pěti vzdělávacími oblastmi - biologickou, psychologickou, interpersonální, sociálně kulturní a enviromentální. Tyto oblasti nelze chápat odděleně, naopak je třeba je vzájemně propojovat.

3 METODA PERSONA DOLLS

„Všechny děti bez rozdílu patří k sobě. Až vyrostou, budou žít jeden vedle druhého a právě školka je nejlepší místo, kde si takové soužití mohou natrénovat.“

Křížová a kol, 2017, s. 10

Obrázek č. 1 – Panenky Persona Dolls

3.1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA METODY PERSONA DOLLS

Metoda Persona Dolls byla vytvořena v Německu a vychází z přístupu vědomé práce s předsudky Anti – bias a situačního přístupu. *„Přístup anti – bias se snaží o vědomou práci s předsudky, sociální spravedlnost a působení proti diskriminaci.“* (Felcmanová, 2015, s.114) Tento přístup se začal rozvíjet v 80. letech 20. století v USA pod vedením Luise Derman – Sparkse a jeho úkolem je otevírat témata rozdílnosti a předsudků. Tento přístup se snaží o napravování zkreslených informací, aktivně působí proti nerovným podmínkám a diskriminaci.

Situační přístup je pedagogický proud, který se uplatňuje posledních 40 let v Německu. Důraz je kladen na každodenní momenty v životě dítěte, se kterými pedagog dále pracuje. Učení probíhá v reálných situacích, které děti a jejich rodiny právě prožívají a bere v potaz také sociální a kulturní prostředí, ze kterého konkrétní děti a jejich rodiny pocházejí. Využívá tak témata jako jsou stěhování, narození sourozence, ztráta zaměstnání otce atd. Metoda Persona Dolls, vycházející z tohoto přístupu, využívá při aktivitách s panenkou právě konkrétní situace, zkušenosti a zážitky dětí. Pedagog si vybírá klíčové situace a z nich pak vytváří cvičné situace, ve kterých se děti učí situaci rozumět, spoluutvářet ji a měnit.

Při uplatňování metody Persona Dolls fiktivní dítě v podobě panenky přináší do skupiny podněty – situace, které děti zažívají. Vyprávějí o tom, jak se jmenují a jaké je to u nich doma, co je trápí a z čeho mají radost. Panenka využívá dětský jazyk a myšlení a mluví o tématech, které děti znají. Témata však nerozebírají problémy konkrétního dítěte nebo konkrétní situace rodin. Jde o modelové situace, se kterými se některé dítě může identifikovat, aniž se to týká jeho osoby konkrétně. Metoda poskytuje bezpečný prostor k sebevyjádření a uvažování nad věcmi kolem nás.

3.2 CÍLE METODY PERSONA DOLLS

Felcmanová (2015, s. 18) stanovuje čtyři základní cíle pro práci s PD:

Cíl 1

Posílit sebevědomí dítěte ve vztahu k jeho vlastní identitě a identitě jeho blízkých

Panenka otevírá rozhovor s dětmi na téma vnějších znaků , jako jsou barva pleti, očí, pohlaví, oblečení, nebo témat, která se týkají osobních rysů – věku, rodinného zázemí a jejich zvyklostí. Děti se v průběhu rozhovorů navzájem poznávají a mohou prožít pocit přijetí a uznání sebe a své blízké rodiny.

Cíl 2

Umožnit dětem prožívat rozmanitost

Panenko dětem pomáhá přiblížit různé rodinné zvyklosti napříč kulturními rozdíly.

„Svou otevřeností je panenka dětem příkladem a povzbuzuje je ve vyjadřování vlastních pocitů a rozvoj empatie.“ (Felcmanová, 2015, s. 19)

Cíl 3

Podnítit kritické myšlení vůči předsudkům, jednostrannosti a diskriminaci

Práce s panenkou vede děti k chápání spravedlnosti a toho, co je a co není fér. Zvláště v situaci, která se týká osobnostního rysu (vzhled, jazyk, původ), který nemůže ovlivnit.

Cíl 4

Podpořit děti, aby vystupovaly proti předsudkům a diskriminaci

Díky panence a vzájemnému sdílení ve skupině si děti mohou uvědomit, že je možné se bránit jednání, které je ohrožuje a není jim příjemné. Děti se učí vcítit se do pocitů druhých, kteří jsou vystaveni posměchu nebo diskriminaci, jsou vedeny k přemýšlení a hledání řešení dané situace, co by panence poradily, jak by se měla zachovat.

„Jednotlivé cíle jsou v lekcích realizovány formou otázek, které klade žákům panenka po vyprávění příběhu. Cíle se vzájemně doplňují, jejich uvedení je podmíněno jejich hierarchickým uspořádáním. K jednotlivým cílům je doporučováno se neustále cyklicky navracet a rozvíjet je u dětí rovnocenně. V praxi tato podmínka znamená, že při dosahování jednotlivých cílů je dáno jejich pevné pořadí (Uvedení cíle s vyšším číslem předchází naplnění cíle s číslem nižším.), ale četnost lekcí k danému cíli vychází z povahy dětské skupiny, v níž je metoda realizována.“ (Azun a kol., 2009, s. 9 in Kyndlová, 2016, s. 20)

Jednotlivé cíle na sebe navazují. **Cíl 1** – posílení vlastní identity je pro další cíle a aktivity stěžejní, a proto se mu věnuje několik lekcí. V rámci **cíle 2** se děti dozvídají o rozdílnosti. V jednotlivých lekcích si děti sdílejí zkušenosti a vlastní zážitky z rodin. Zjišťují, že každá rodina je jiná. Učí se dívat na svět očima druhých lidí.

Cíl 3 pomáhá rozvíjet kritické myšlení dětí, umění sebeobrany a pomoci druhým. Děti se v průběhu lekcí zaměřených k tomuto cíli uvědomují, co je a co není správné. Panenka pomáhá dětem formovat žebříček morálních hodnot. Z předchozích cílů dále vychází **cíl 4**, který povzbuzuje děti k aktivnímu přístupu k životu a přijetí odpovědnosti za sebe a okolní svět.

Celkově lze říci, že hlavním cílem metody Persona Dolls je připravit děti pro život v diverzní společnosti, uplatňovat kritického myšlení a být vnímavý k druhým. Přičemž pojem diverzita je vysvětlován českými ekvivalenty: „*různost, rozmanitost, rozdílnost, různorodost*“ (Petráčková, Kraus, 1995, s. 173)

3.3 METODA PERSONA DOLLS A ROZVOJ KLÍČOVÝCH KOMPETENCÍ

Témata, se kterými pracuje Persona Dolls, otvírají cestu k rozvoji většiny klíčových kompetencí dle RVP PV, které jsou současně provázány s cíli, které si klade metoda sama. (Felcmanová, 2015, s.15)

Kompetence k učení

Prostřednictvím lekcí se dítě seznamuje s novými poznatky z různých oblastí. Napomáhá k rozvoji myšlení a motivuje k vyhledávání dalších informací, týkajících se daného tématu.

Kompetence k řešení problémů

Na základě příběhů a otázek, se kterými se dítě setká v rámci metody Persona Dolls , je vedeno ke kritickému myšlení, hledání vhodných řešení, povzbuzováno k pomoci a přemýšlení nad problémem.

Kompetence komunikativní

Komunikace je základem práce s panenkou. Vytváří se bezpečný a otevřený prostor, kdy neverbální komunikace je přijímána stejně jako ta slovní. Děti se učí vzájemně si naslouchat, brát se vážně, přijímat názory ostatních. Díky panence jsou děti motivovány k souvislému projevu, učí se vysvětlit svůj názor, popřípadě argumentovat.

Kompetence sociální a personální

Práce s panenkou je již svým prvním cílem zaměřena na rozvoj osobní identity – uvědomění vlastní hodnoty a sebeúcty. Stejně tak na rozvoj ohleduplnosti, spolupráce ve skupině a utváření mezilidských vztahů.

Kompetence činnostní a občanské

Metoda napomáhá vnímat sebe sama jako někoho, kdo umí pomoci, poradit. Učí popsat pravidla chování ve společnosti, vnímat co je a co není správné a dokázat se zastat slabšího.

K rozvoji příslušných kompetencí nedochází pouze užíváním metody PD, ta je však motivací a otevírá témata, která děti dále zaměstnávají a rozvíjejí. Působením PD jsou nejvíce rozvíjeny kompetence komunikativní, dále pak sociální a personální a kompetence k řešení problémů. (Felcmanová, 2015, s. 19)

Rozvoj jednotlivých kompetencí je úzce spojen s cíli, které si stanovuje sama metoda PD. Rozvoj sociální a personální kompetence souvisí s cíli 1 a 2. Rozvoj kompetence k řešení problémů s cílem č. 3, stejně jako kompetence činnostní a občanské. Ty pak dále rozvíjejí ještě cíl 4. Rozvoj komunikativní kompetence pak vše zastřešuje.

„Komunikační dovednosti usnadňují dítěti učení, ovlivňují a formují sociální vztahy, pomáhají vyjadřovat myšlenky a emoce a usnadňují fungování ve společnosti.“
(Thorová, 2015, s. 224)

3.4 INDIVIDUALIZACE A INKLUZIVNÍ VZDĚLÁVÁNÍ Z POHLEDU PERSONA DOLLS

Každé dítě má jedinečné charakteristické vlastnosti, které se projevují v myšlení, činech i pocitech a jsou hojně ovlivňovány působením rodiny a mateřské školy. Individualita dítěte se projevuje v určité načasovanosti růstu a vývoje, jež jsou geneticky podmíněny. (Opravilová, 2016, s. 82) Aby mohl pedagog poznávat dětskou jedinečnost potřebuje navázat s dítětem citlivý vztah spojený s upřímným zájmem a empatickým přístupem. Jen v takovém případě může dítě zažívat pocit bezpečí, který mu umožní se projevit a využít svůj potenciál.

„Pedagog musí své působení směřovat tak, aby se dítě mohlo v mateřské škole projevovat přirozeně v souladu s touto osobností charakteristikou, jednalo tak, jak je pro ně typické, a bez zábran přijímalo podněty z okolí.“ (Opravilová, 2016, s. 80)

Metoda PD podporuje a ctí individualitu každého dítěte. Při práci s panenkou vychází pedagog z konkrétních zkušeností dětí, respektuje jejich aktuální stav a rozpoložení, jejich názory. Na základě interakce dětí s panenkou se situace vyvíjí a mění. Děti reagují na příběh panenky a ta zase na ně.

Persona Dolls pomáhá pedagogovi v mnoha ohledech.

- porozumět dítěti a znát jeho individuální zvláštnosti
- prokazovat dětem úctu, vážit si jejich nápadů a začleňovat je do činností v MŠ
- podporovat děti v samostatném řešení problémů

V oblasti inkluzivního vzdělávání přináší PD zejména myšlenku „je normální být jiný, vždyť každý jsme jiný“ Persona Dolls vychází z pojetí „belonging“, neboli pocitu sounáležitosti všech zúčastněných. Inkluzivní vzdělávání není cílem práce s metodou PD, ale svým působením a svými principy jej podporuje. (Felcmanová, 2015, s. 15) Persona Dolls je prospěšným pomocníkem také v inkluzi žáků s odlišným mateřským jazykem (OMJ). Více o této praxi lze nalézt na webových stránkách www.inkluzivníškola.cz.

Úspěšné začleňování dětí s OMJ, ale i s dalšími druhy znevýhodnění, souvisí s tím, jak děti ve třídě dokáží vnímat a přijímat odlišnost. Pro jejich úspěšnou integraci je vhodné dlouhodobě pracovat s kolektivem a rozvíjet v dětech respekt

k odlišnostem, schopnost empatie a přátelský postoj k ostatním dětem. (Hurajová, 2020, online)

Prostřednictvím práce s PD jsou děti přirozeně vedeny k rozvoji empatie, solidarity, schopnosti naslouchat a vést dialog. Z tohoto pohledu napomáhá PD

v inkluzi všem znevýhodněným dětem. Informovaný pedagog může pomocí panenky připravit kolektiv dětí na příchod dítěte s handicapem. Panenka sama může nést aspekt stejného znevýhodnění jako samo dítě a může tak nového kamaráda podpořit.

„Metoda Persona Dolls umožňuje dětem i jejich rodičům pochopit, že součástí školy jsou všichni bez rozdílu. Pomáhá lidem poznat, že každý je nositelem jedinečné životní zkušenosti a pohledu na svět, který ostatní obohacuje. Umožňuje všem dětem zapojit se do výuky, života školy i celé společnosti.“ (Felcmanová, 2015, s.15)

3.5 JAK PRACOVAT S PERSONA DOLLS

Ačkoli metoda Persona Dolls vychází z jiných teoretických východisek, platí pro její realizaci stejné principy a zásady, které zformulovaly dlouholeté učitelky a teoretičky předškolního vzdělávání Eva Svobodová a Hana Švejdová pro dramatickou výchovu v mateřských školách (2011, s. 29 - 32):

Jsou jimi:

- bezpodmínečné přijetí dítěte - přijímáme dítě, ale můžeme nesouhlasit s jeho chováním
- nikdy dítě před ostatními dětmi nezesměšňovat a neponižovat
- respektovat potřeby dítěte -každé dítě má individuální míru potřeb a to je třeba respektovat
- vytvářet jasná a smysluplná pravidla – vědomí pocitu bezpečí a jistoty, platná pro všechny

- vstřícná a efektivní komunikace s dítětem
- vytvářet prostor pro aktivitu a iniciativu dítěte
- mít možnost nebyť aktivní- odpočinout si, pozorovat
- předkládat dětem dostatek zajímavých a smysluplných činností a podnětů – podle potřeb a zájmů dětí
- představovat dětem svět jako pozitivní prostor- nabízet dětem životní pozici na místě dobra, ukázat jim jak dobru pomáhat
- dát dítěti najevo svou úctu a důvěru v jeho schopnosti

Metoda PD je dětem nabízena jako hra, při které mohou být aktivní. Panenka zve děti k rozhovoru. Děti se učí vyjadřovat své pocity a vcítit se do pocitů druhých. Učí je nahlížet na situace, které ještě nezažily a učí je v nich se orientovat, vyjadřovat své nápady, zkušenosti, hledat řešení problémů. (Mrázová, 2018, online)

„Chceme-li, aby děti pochopily a přijaly určitou hodnotu či pravidlo, potřebujeme, aby jim rozuměly. A porozumět jim mohou především prostřednictvím vlastní, nebo zprostředkované zkušenosti. Pomocí hry si ujasňujeme, co je správné a co je špatné.“ (Svobodová, Švejdrová, 2011, s. 21)

V praxi přichází pedagog do třídy s panenkou v náručí. Panenka sedí učiteli na klíně a v případě, že chce něco sdělit, „šeptá“ mu do ucha. Pedagog pak zprostředkovává vyprávění panenky ve třetí osobě čísla jednotného: „Daník říká, že...“ Učitel s panenkou manipuluje jako s opravdovým dítětem, a tím se stává hra skutečnější. Pedagog po ukončení lekce s panenkou také odchází. Vzhledem k tomu, že hrajeme hru na to, že je panenka skutečným dítětem, nenechává ji učitel mezi hračkami, či ve třídě ve skříni. Panenku ukládá mimo zrak dětí.

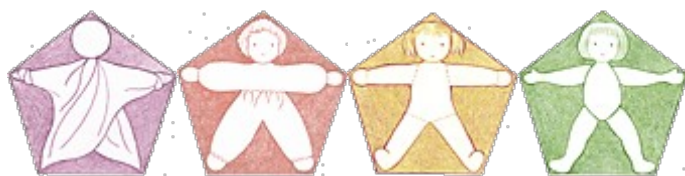
Důležitý prostředek podpory komunikativní kompetence je komunitní kruh, který umožňuje vytvořit pocit bezpečí, sounáležitosti a uznání. (Bytešníková, 2012, s.97) V případě metody PD jde o propojování komunikačního a komunitního kruhu. Pedagogové, kteří mají s Persona Dolls již zkušenosti, doporučují návštěvu panenky ve třídě organizovat přibližně dvakrát měsíčně, v čase po svačině, v kruhu na židličkách. Optimální velikost skupiny je do 15 dětí a předpokládaná délka lekce je 15 – 30 minut podle věku dětí. (Felcmanová, 2015, s. 32)

3.5.1 ROLE PANENKY V METODĚ PD

Proč metoda PD používá panenku?

Na tuto otázku lze nalézt odpověď u Opravilové (2016, s. 90), která vysvětluje, proč je panenka tak výjimečná. Je to tím, že ona jediná je obrazem člověka. Patří mezi hračky, které jsou „věčné“, stejně jako míč nebo plyšové zvířátko či auto, neboť provází dítě všemi fázemi dětství až k dospělosti. S věkem se mění velikost, proporce či zpracování panenky, ale její smysl zůstává.

„Hračka pomáhá ovlivňovat a měnit generace. Podává obraz o člověku a jeho způsobu života. Hračka je jedním z předmětů, které dítěti usnadňují pochopit význam, popřípadě princip lidských činností.“ (Opravilová, 2016, s. 90) Hračka – panenka je v případě PD prostředníkem komunikace, zprostředkovává zkušenosti mezi dětmi a přináší také zkušenosti nové.

Obrázek č. 2 – schéma Waldorfských panenek

Panenky PD jsou ušity z plátna a svým vzhledem připomínají tzv. waldorfské panenky. Název Waldorfská panenka pochází z doby, kdy vznikla v Německu pro děti zaměstnanců továrny Waldorf-Astoria 1. waldorfská škola (r. 1919). Tak vznikla i waldorfská pedagogika, spojená se jménem Rudolfa Steinera. Rodiče z kruhů kolem této školy začali pro své potomky šít hadrové panenky, které byly charakteristické způsobem ovázání hlavy a vytvořením obličeje. Po celém světě se šily a stále šijí různé textilní panenky. Často se podobají těm, které se nazývají Waldorfská panenka (Indráčková, 2007, online).

Waldorfská pedagogika je založena na respektování vývoje dítěte, a proto i panenky předkládané dětem mají různou podobu. Panenka by měla vždy odpovídat vývojové fázi dítěte tak, aby skrze ni mohlo reflektovat co už umí a jak vnímá své tělo, měla by co nejvíce odpovídat realitě, ale zároveň dávat dostatek prostoru fantazii. Proto každému věku náleží panenka s jinými proporcemi. (Ženíšková, 2020, online). Tento

fakt respektuje také Persona Doll a proto její podoba odpovídá poslednímu obrázku schématu waldorfských panenek.

Z pohledu práce s loutkou by se dala panenka PD připodobnit k tzv. manekýnovi, tedy předmětu či hračce, kterou loutkář animuje a tím oživuje (Volkmerová, 2014, s. 37). Persona Doll však v ruce pedagoga neožívá jako manekýn, jen mu sedí na klíně. Znázorňuje skutečné dítě a tak se s ní také zachází. Učitelka panence naslouchá, zachází s ní opatrně a s respektem. Přesto, stejně jako v případě manekýna, pracuje i zde pedagog se schopností magického myšlení předškolního dítěte (J. Piaget), kdy je dítě schopno hrát hru na „jako, že je živý“. (Volkmerová, 2014, s. 37) Panenka PD, stejně jako loutka, působí jako pomocník ve výchovně vzdělávacím procesu, ale každá v tomto procesu plní jinou roli.

Rozdíl mezi maňáskem (loutkou, panenkou) a panenkou PD je ten, že maňásek, loutka nebo panenka bývají doma nebo ve školce stále, žijí tam. Dítě může kdykoli změnit jejich jméno, věk, identitu nebo pohlaví. To jim umožňuje hrát různé role, experimentovat a reflektovat skutečné životní události. Panenka s osobností (PD) však slouží jinému účelu. Když je dítě v kontaktu s panenkou s osobností, je to, jako by se s ním setkal další člen třídy. Aby toho pedagog dosáhl, vymýšlí panence jméno, datum narození, rodinu a co se jí líbí a nelíbí. Tyto vlastnosti zůstávají konstantní, stejně jako u dětí ve třídě. Životní příběh panenky se pak také odvíjí stejně jako příběhy dětí a tento fakt napomáhá dětem vytvořit si k PD vztah. (Bisson, 2001, s. 1)

„Persona Doll má svůj konkrétní příběh, ve třídě není celou dobu. Má svůj vlastní život a chodí do své školy. Skupinu dětí navštěvuje jen někdy.“ (Felcmanová, 2015, s. 28). Felcmanová píše, že panenka reprezentuje dítě, které je sebevědomé, houževnaté a psychicky odolné. Zážitky, které přináší do skupiny jsou každodenní, radostné, ale i problematické. Problémem však není chování panenky – dítěte, ale reakce okolí, se kterým se panenka setkala. Se zprostředkovaným zážitkem pak může pedagog dále pracovat.

Panenky PD přináší do kolektivu různá témata, buď nová nebo taková, aby se s ní mohlo některé dítě ztotožnit a mohlo tak být podporováno. Panenka může mít různou barvu pleti, či jiný znak, kterým může podpořit dítě ve skupině.

Obrázek č. 3 - Různé podoby Persona Dolls

S myšlenkou podpory dětí v jejich zvláštnosti prostřednictvím panenky se zabývá také Američanka Amy Jandrisevits, která vyrábí látkové panenky na objednávku podle konkrétního zadání. Původně pracovala jako sociální pracovnice s dětskými onkologickými pacienty a využívala běžné panenky k rozvoji komunikace u dětí. Později si uvědomila, že děti stále vnímají dokonalost panenky, na kterou samy nemohou dosáhnout. Začala proto tvořit panenky pro děti s fyzickým handicapem nebo děti nemocné, které nazývá „A Doll Like Me“ (Panenka jako já). Amy Jandrisevits tvoří panenku podle fotografie dítěte, se stejnou barvou pleti, různými atypickými pigmentovými skvrnami, zvláštním postavením očí, tvarem lebky, zdeformovanými končetinami, prostě tak, aby dítě mělo obraz sama sebe. Autorka panenek chce svou tvorbou podpořit jedinečnost konkrétních dětí. (Holohan, 2019, online)

„Je tak těžké říci dítěti: „Jsi krásná přesně tak, jak jsi, ale nikdy neuvidíš panenku, která vypadá jako ty. Chtěla jsem to změnit.“ Amy Jandrisevits

3.5.2 ROLE PEDAGOGA PŘI PRÁCI S PERSONA DOLLS

Role pedagoga zahrnuje mnoho podob a úkolů. Pedagog je průvodcem a překladatelem panenky, tvůrcem lekcí a současně autoritou, která dohlíží nad dodržováním pravidel komunikace ve skupině. Je to také on, kdo rozhoduje o tom, jak se mohou děti k panence chovat a jak s ní nakládat.

Pravidla ve skupině jsou běžně užívaná v komunitním kruhu, jsou to:

- Mluví jen jeden, ostatní naslouchají
- Každý dostane prostor
- Chováme se tak, jak bychom chtěli, aby se ostatní chovali k nám
- Sdílení je dobrovolné

Při práci s PD jsou tato pravidla nezbytná.

Pedagog vždy mluví přirozeně, ve své frekvenci hlasu, panenku nedabuje. Přesto musí být dětem jasné, kdy mluví on a kdy překládá, co slyšel od panenky. Důležité je si uvědomit, že panenka reprezentuje dítě předškolního věku a tomu odpovídá i její představa světa a užívaný jazyk. Tato skutečnost pomáhá pedagogovi mluvit jednou za sebe a jednou jako překladatel panenky. Panenka není v rukou pedagoga hlídač pravidel ani nepoučuje děti o správném chování. Tato úloha náleží samotnému pedagogovi. (Felcmanová, 2015, s. 30)

Úkolem pedagoga je umět vést partnerský dialog respektujícím způsobem. Využívat techniky aktivního naslouchání, zrcadlení a shrnování. Je nezbytné umět správně pokládat otevřené otázky, o problémech mluvit v obecné rovině a celkově využívat principy efektivní komunikace.

Partnerství, jako vztah založený na vzájemném respektu, úctě a empatii mezi pedagogem a dítětem, potažmo mezi dětmi navzájem, vytváří atmosféru, ve které nedochází ke vzájemnému ubližování, kde se děti respektují, kde není místo pro nadřazenost, ponižování nebo zesměšňování. (Svobodová, Švejnová, 2011, s. 54) Usilovat o vytvoření takového vztahu je cílem každého předškolního pedagoga a metoda Persona Dolls pomáhá tohoto cíle dosáhnout.

3.5.3 TVORBA PŘÍBĚHU PANENKY

Tvorba příběhu, čili biografie panenky je pro Persona Dolls klíčová. Tím vše začíná. Ve chvíli, kdy se pedagog rozhodne pro práci s metodou PD, začíná přemýšlet nad skupinou dětí, za kterou panenka bude docházet. Musí provést diagnostiku skupiny: jaké děti tam patří, jakou mají barvu pleti či národnost, jaký je jejich vzhled, co mají rády, jaké jsou jejich zvyky, rodiny, kde žijí. Důležité jsou nejen rysy, které se ve skupině vyskytují, ale také ty, které zde chybí.

Samotnou biografii panenky pak pedagog tvoří na základě toho, co zjistil o své skupině. Téma může být pro děti nové, ale také takové, které zažívají a necítí se v něm přijímání. *„Cílem Persona Dolls je mluvit s dětmi vědomě o předsudcích a nerovnosti ve společnosti. Panenka může nést některé z témat sociální rozmanitosti, které ve společnosti mohou vést k diskriminaci, jako jsou chudoba, barva pleti, jazyk, etnicita, gender, náboženství, tělesné znevýhodnění a další.“* (Felcmanová, 2015, s. 40)

Pedagog si panenku může ušít, koupit přes e-shop, či ji dostat při kurzu Člověka v tísní, ale vždy je její dokončení na něm. Dostává do rukou tělo panenky, bez určení pohlaví, bez vlasů a obličeje. Tvoří podle svého záměru, chlapce nebo dívku, určuje barvu pleti, vlasů, očí. První otázky, které si pedagog klade, jsou: kdo panenka bude, jaké dostane jméno, kolik jí bude let, kde a s kým bude žít, co má ráda a mnoho dalšího. V tuto chvíli se pedagog stává stvořitelem. Netvoří bezcílně, ale s jasným záměrem. Chce podpořit sebevědomí dětí, chce je naučit o věcech přemýšlet a aktivně hájit zájmy své i zájmy ostatních.

Příběh panenky by měl nést pouze jeden aspekt sociální rozmanitosti, který by mohl vést k diskriminaci, ne více. Může jím být chudoba, barva pleti, jazyk, gender, fyzické znevýhodnění nebo schopnosti, forma rodiny. Panenka představuje silnou osobnost, která umí mluvit o tom, co se jí děje, umí popsat své emoce a může být v tomto ohledu dětem příkladem. Také rodina, ve které žije (buť jen s jedním rodičem či prarodičem) má být stabilní a mají se mít vzájemně rádi. Panenka zprostředkovává příběh, zkušenosti a tím snáze rozproudí komunikace, neboť mluvíme o něčem, co se stalo někomu jinému. (Felcmanová, 2015, s. 42)

Obrázek č. 4 – panenka před dotvořením

3.5.4 PLÁNOVÁNÍ LEKCÍ A JEJICH PRŮBĚH

Plánování a příprava lekcí je cesta k úspěchu. Příběh panenky a také každá návštěva se dá rozdělit do pěti kroků. (Felcmanová, 2015, s. 47)

1. Úvod a představení

V tomto kroku dochází k prvnímu seznámení s panenkou nebo později k vzájemnému přivítání, opakování, co si děti pamatují z minulé návštěvy a co má vliv na probírání současného tématu.

2. Popis situace

Pedagog zde jednoduše popíše, či vysvětlí o čem bude řeč a to prostřednictvím zkušenosti, zážitku či příběhu panenky. Vhodné je propojit také s nějakým předmětem, který panenka přinese a který má vztah s probíraným tématem.

3. Identifikace pocitů

Popisujeme, jak se panenka cítí. Dětem jsou kladeny otázky: Už jste se také tak cítily? Stalo se vám to také? Děti dostávají prostor k vyjádření

4. Diskuse a zpracování řešení

Společné přemýšlení nad tím, co a proč se to stalo a hledání způsobů řešení dané situace. Pedagog podporuje kreativitu při řešení situace, společně s dětmi hledá nejlepší řešení.

5. Uzavření příběhu

Shrňme příběh a reakce dětí, oceníme jejich pomoc panence: „Daník vám moc děkuje, že jste mu poradili.“ Následuje rozloučení s panenkou.

Těchto pět kroků by měla obsahovat každá lekce. Scénář napomůže pedagogovi, aby se držel tématu, vyprávěl jen jednoduchý příběh – zkušenost panenky a dále kladl otázky a podporoval diskusi mezi dětmi. Důležitější než množství slov učitele jsou nápady, názory a pocity dětí.

Využívání metody PD není omezeno předem určenými otázkami nebo počtem setkání a metoda tedy nemá závěrečnou lekci. Na počátku samotné práce s panenkou zařazujeme vždy vzájemné seznámení, ale dál už záleží jen na pedagogovi a jeho vedení. Postupně otvírá nová témata nebo se vrací ke starším a prohlubuje je. Vychází z toho, co se děje ve skupině dětí, co děti prožívají, co je aktuální. Rozhovor s panenkou není vytržen z kontextu jednotlivých integrovaných bloků, ale naopak se mohou vzájemně doplňovat. Panenka může přinášet nová témata, která budou motivací pro integrovaný blok.

3.5.5 ÚSKALÍ PRÁCE S PERSONA DOLLS

Metoda Persona Dolls má vytvořena pravidla, jež jsou vyzkoušena praxí.

Ne všechna se však dají v praxi lehce realizovat. Autoři metody doporučují 10 – 15 dětí v jedné komunikační skupině. Třídu, kde pedagog pracuje, však navštěvuje většinou mnohem více dětí a ne vždy je, z organizačních důvodů, možné skupinu dělit.

Jedním z rizik práce s PD je právě vysoký počet dětí ve třídě.

Již počet nad 20 dětí ve třídě se jeví jako faktor, který ohrožuje realizaci osobnostně sociálního přístupu a omezuje prostor pro komunikaci mezi pedagogem a dítětem.

Dítě pak nemá dostatečnou příležitost k spontánním i řízeným řečovým projevům v MŠ. (Průcha ,2011, s. 137)

Autoři metody doporučují návštěvu panenky realizovat nejméně jednou za měsíc a nejvíce dvakrát měsíčně. Čímž se předejde přesycení dětí panenkou a současně se tato metoda nemůže stát ústředním motivem výuky. (Kyndlová, 2016, s. 30)

Felcmanová (2015, s. 60) uvádí další rizika:

1. Využívání metody k terapeutickým účelům

Jestliže učitel zjistí, že návštěva panenky otevřela diskusi na téma, ve kterém je potřeba dítěti pomoci nad rámec metody PD, je vhodné obrátit se na rodiče a popřípadě nabídnout vyhledání odborné pomoci.

2. Moralizování a zahanbování dětí

Příběh panenky musí být vystaven tak, aby se v něm konkrétní dítě nepoznalo, a nebylo odhaleno. Aby nebylo odsuzováno, či litováno.

3. Dospělý způsob myšlení a dospělé vysvětlování situace

Příběhy a situace musí být představeny tak, aby na ně děti stačily, aby mohly přispět se svým řešením, mohly se zapojit.

4. Stereotypy

Pedagog se musí na práci s panenkou připravit i revizí vlastních názorů, hodnot a stereotypů, které v něm přežívají. K tématům jednotlivých aspektů panenky je vhodné si nastudovat relevantní informace.

Praktická část

4 PERSONA DOLL V MÉ MATEŘSKÉ ŠKOLE

Pracuji v jednotřídní mateřské škole v malé obci na jižním Plzeňsku, kam dochází 25 dětí smíšeného věku. Obec má přibližně 600 obyvatel, leží na trase vlakové dopravy, nachází se zde základní občanská vybavenost jako je obchod, pošta či základní a mateřská škola. Místní mateřskou školu navštěvují také děti z blízkých obcí. Ve třídě se mnou pracuje mimo kolegyně učitelky ještě asistentka pedagoga. Na základě zájmu o metodu PD a po nastudování potřebné literatury jsem se pustila do realizace tohoto projektu. Metodu PD jsem začala uplatňovat od ledna tohoto roku.

4.1 POPIS A DIAGNOSTIKA TŘÍDY

V metodice PD je na prvním místě vytvoření popisu a diagnostiky třídy, se kterou chce pedagog pracovat.

Pro přehlednost může napomoci zjednodušená tabulka (Felcmanová, 2015, s.40).

	Jaká jména jsou nejčastější?	Jakou barvu pleti mají děti?	Jak děti vypadají? Vzhled, rysy?	Co nejčastěji rády dělají, rády jí?	Jak se děti chovají?
Moje třída					
Co nám chybí					

	Jak vypadají rodiny dětí?	Co dělají rodiče dětí? Z jaké jsou ekonomické vrstvy?	Co se v rodinách dětí v poslední době odehrálo?	Jakým jazykem děti doma mluví? Z jaké kultury pocházejí?	Jaké náboženství děti praktikují?
Moje třída					
Co nám chybí					

Tabulka napovídá, co vše můžeme sledovat během diagnostiky třídy před přípravou panenky. Pedagog podobnou diagnostiku provádí podvědomě. „*Tímto krokem chceme dostat společenskou rozdílnost z nevědomé do vědomé části našeho myšlení a dále s ní pracovat.*“ (Felcmanová, 2015, s.40)

V příloze je uložena originální tabulka vhodná k zapisování poznatků o třídě.

Já začala tím, že jsem o dětech přemýšlela, konkrétně si je představila a v duchu hledala odpověď na otázky: kolik máme chlapců, dívek, jak vypadají, jaké mají záliby, s kým i s čím si rádi hrají. Pro preciznější diagnostiku jsem pak vycházela z otázek v tabulce. Vzhledem k tomu, že se naše mateřská škola nachází v tradiční malé obci, není její kulturní, společenská a ekonomická rozdílnost příliš zřetelná.

Mateřskou školu navštěvuje 25 dětí, z toho je 11 chlapců a 14 dívek.

Věkovém složení chlapců:

předškolní 5-6 let – 2 chlapci

4-5 let – 5 chlapců

3 roky – 4 chlapci

Věkové složení dívek:

předškolní 5-6 let – 4 dívky

4-5 let - 7 dívek

3 roky – 3 dívky

Všechny děti jsou české národnosti a jejich rodný jazyk je český. Jména dětí jsou typicky česká, nevybočují.

Většina dětí má „bílou“ barvu pleti, jedna dívka je Romka. Barva pleti není pro děti důležitá, nikdy se nestala tématem hovoru mezi nimi.

Děti v mé třídě nemají žádné specifické fyziologické odlišnosti, poruchy, nemoci, omezení či zvláštní stavbu těla, než je běžné v populaci. Jeden chlapec nosí brýle.

Hry a hračky, které si děti vybírají ke hře jsou také zcela běžné. Chlapci často volí auta, dráhy, vlaky, stavebnice, ale není výjimkou, že si hrají na vaření, žehlí prádlo, navlékají korálky. Stejně tak i dívky volí podle své nálady - někdy upřednostní hru s panenkami, někdy s auty. Ve třídě nejsou hry a hračky genderově rozdělovány.

Děti se podílejí na společném tvoření pravidel, přesto některým dělá jejich dodržování problémy. Zvláště ve vztahu k druhým dětem si vymáhají řešení situace agresí, žalují a domáhají se zásahu dospělého. Také se vzájemně trestají odmítáním přátelství – tzv. NEKA (palec otočen dolů) – nekamarádím s tebou, když druhé dítě nechce splnit jeho požadavek.

Z celkového počtu 25 dětí žije v úplné rodině 20 dětí. Děti, které nežijí v úplné rodině, žijí s matkami a s otci jsou v kontaktu. Z 20 dětí, které žijí v úplné rodině je 5 v rodinách, jejichž rodiče nejsou manželé. Většina dětí žije v blízkosti dalších příbuzných, jako jsou prarodiče, tety, strýcové, sestřenice apod. a stýká se s nimi.

V průměru pocházejí děti ze střední a vyšší střední ekonomické třídy. Pouze dvě děti jsou z o něco chudších poměrů, což však děti nepociťují. V naší mateřské škole se hračky z domova do MŠ nenosí. Děti ve třídě neřeší značkové oblečení a nikdy jsme nezaznamenali posměch kvůli finanční situaci rodiny. Vybavenost dětí oblečením či potřebami není dána ekonomickou situací rodičů, ale jejich zájmem o život dítěte v MŠ.

Rodiny dětí pochází ze stejného kulturního zázemí. Náboženství nikdo nepraktikuje. Dvě dívky se přistěhovaly z velkého města na vesnici. V jedné rodině se narodilo miminko.

Na základě této diagnostiky jsem se rozhodla, že pro svoji třídu vytvořím panenku chlapce s tmavými vlasy. Tím podpořím menší počet chlapců ve třídě a děvče romského původu, které jediné má tmavě hnědé vlasy, je z chudších poměrů a přistěhovalo se. Současně vnesu změnu ve stereotypu vnímání panenky jako hračky pro dívky a panenky jako obrazu děvčete či ženy. Prvek odlišnosti, který PD ponese, je aspekt chudoby. Zjištěná fakta ohledně chování dětí mezi sebou, fungování rodin, bydlení atd. použiji v příběhu panenky.

4.2 TVORBA PŘÍBĚHU PANENKY

Pedagog si vytváří panenku pro svoji třídu, podle potřeb skupiny a její diagnostiky. V příloze této práce je popis výroby panenky prostřednictvím fotogalerie spolu se stříhem, který je volně k dispozici dalším pedagogům.

Výroba panenky a tvorba příběhu může jít ruku v ruce. Příběh panenky se skládá z několika oblastí, které tvoří její biografii.

K představení panenky náleží:

- Základní informace - její jméno, věk a pohlaví, jak vypadá, s kým a kde žije
- Co má panenka Persona Doll ráda, co si myslí a čemu věří
- Nejhezčí dny v roce (informace odkrývají rodinnou kulturu a osobní zájmy)
- Co si panenka Persona Doll přeje
- Věci, které můžeme najít u panenky Persona Doll doma
- Co dělá persona Doll ráda

(Felcmanová, 2015, s. 44)

Příběh panenky se postupně rozvíjí s počtem odučených lekcí, podle zkušeností dětí ve skupině. Pedagog reaguje na aktuální dění mezi dětmi a přináší jednoduchý postřeh panenky, myšlenku nebo zážitek, ale vždy formulovaný v obecné rovině, ne konkrétně vzhledem k dítěti.

Obrázek č. 5 Panenka Daniel na návštěvě v mateřské škole

4.2.1 BIOGRAFIE PANENKY – DANIEL

Jméno: Daniel Novák

Aspekt: chudoba

Věk: 5 let

Popis: světlá pleť, hnědé krátké vlasy a hnědé oči

Základní charakteristika:

To je Daniel, narodil se 1.6.2014, je mu 5 let a chodí do mateřské školy. Doma mu říkají Daníku. Bydlí s maminkou, tátou, velkým bratrem a sestrou. Doma je nejmladší, a to ho někdy štve, protože se mu starší sourozenci smějí, když něco ještě nedokáže. Bydlí v bytě v Plzni. Z okna se dívá na velké vlakové nádraží. Daník nemá vlastní pokoj. Spí s maminkou a tátou v ložnici a svoje hračky má ve skříňce u postele a v krabicích pod postelí. Jeho starší bratr Honza už se učí na kuchaře a starší sestra Pěťa ještě chodí do základní školy. Honza a Pěťa mají společný pokoj, ale pro Daníka už by tam nebylo místo. Tatínek je kuchař v restauraci a maminka chodí pomáhat lidem do nemocnice – je ošetřovatelka.

Co má Daník rád:

Moc rád se dívá na vlaky. Jeho nejoblíbenější pohádka je Mašinka Tomáš. Podle ní už si pojmenoval všechny lokomotivy na nádraží. Moc rád by měl vláčkovou dráhu doma, ale maminka mu řekla, že si ji nemohou dovolit. Ve školce naštěstí takovou dráhu mají.

Daník má rád, když si s ním velký bratr nebo setra hrají nebo s ním něco dělají. To není moc často. Honza si někdy zkusí nové recepty, tatínek mu pomáhá a občas může něco zamíchat i Daník, to dělá rád. Pěťa mu dala své staré sešity ze školy, takže když se ona učí, tak si s ní hraje na školu a zkusí opisovat písmena z knížky. Maminka mu pak přečte co napsal, je to legrace.

Nejhezčí dny v roce:

Vánoce a narozeniny. To se vždycky sejde jejich velká rodina v obývacím pokoji. Daník má 4 tety a 4 strýčky, takže se jich vždycky sejde hodně. Daník si pak rád hraje se svými sestřenicemi a bratřenci.

Nejlepší den v týdnu je středu. To za ním přijíždí babička ze Stoda. Vyzvedne ho

ze školky po obědě a mají čas jen pro sebe. Někdy jede k babičce vlakem a zůstane u ní i ve čtvrtek a v pátek. To pak nemusí do školky.

Co si Daník přeje:

Moc si přeje vlastní pokoj a vláčkovou dráhu, kterou by nemusel uklízet a nechal si ji postavenou ve svém pokoji. Taky by si moc přál psa, ale rodiče říkají, že by pro něj už doma nebylo místo.

Co má Daník doma:

Má doma plastové vláčky, ale žádnou dráhu. Jinak hodně autíček a plyšová zvířátka a taky malého plyšového pejska, se kterým spí v posteli. Jmenuje se Šmudla.

4.3 PANENKA DANÍK S DĚTMI

4.3.1 1. LEKCE: SEZNÁMENÍ S DANÍKEM

Datum	7.1.2020
Počet přítomných dětí	21
Téma a cíl lekce	<u>Seznámení s panenkou</u> Cíl 1 : posílit sebevědomí dítěte ve vztahu k jeho vlastní identitě Cíl dle RVP PV: oblast Dítě a jeho psychika – poznávání sebe sama Předpokládaný výstup dle RVP PV: umět říci své jméno, věk, bydliště Klíčová kompetence - komunikativní
Co nového se děti o panence dozvěděli?	Jak se jmenuje, kolik je mu let, jakou barvu má očí, vlasů, kam chodí do školky.
Byly děti v kontaktu s panenkou?	Ano, mohly podat ruku, pohládit
Jak příběh - panenka zaujala?	Ano, velmi překvapila
Otázky pro děti	Jak se jmenuješ? Kolik ti je let?

Průběh 1. lekce:

Šlo o první setkání dětí s panenkou. Ve třídě bylo ten den 21 dětí, tedy pro tuto metodu problematický počet. Chtěla jsem, aby se děti seznámily s panenkou všechny najednou. Nemám v plánu ani do budoucna skupinu dětí dělit. Chci pracovat vždy s celou skupinou. Setkání proběhlo po svačině, děti jsem usadila na židličky do kruhu, pozdravili jsme se rituálem a já řekla, že k nám dnes na návštěvu přišel nový kamarád, který se na ně moc těšil a chce se s nimi seznámit. Šla jsem za dveře a přinesla v náručí panenku. První věta po příchodu byla: „Vždyť on není živý.“

Vysvětlila jsem dětem, že není živý, že je to panenka, ale my si budeme hrát hru, jako že je živý.

Řekla jsem dětem, že se jmenuje Daník, což vzbudilo asociace se jménem kamaráda na chalupě, jménem psa u babičky a názor, že se jmenuje jako to zvíře (daněk). Po vysvětlení všeho, jsem mohla vyprávět krátký příběh.

Příběh:

Učitelka: To je kamarád Daník. Jmenuje se Daniel, ale doma mu říká Daníku, Dando nebo Dádo.

Otázka pro děti: Jak se jmenuješ ty a jak ti říkají doma?

Zde došlo k podání ruky s panenkou – kdo chtěl.

Učitelka: Daník říká, že je mu 5 let.

Otázka pro děti: Kolik let je vám, tobě? *Vzhledem k počtu dětí, jsme věk ukazovali pohybem – zvednou se ti, komu jsou 3 roky, 4, 5, 6.*

Učitelka: Daník říká, že chodí do velké mateřské školy a v jejich třídě jsou jen předškoláci, samí velcí kluci a holky.

Otázka pro děti: Jak je to v naší mateřské škole? *Odpovídali jen někteří.*

Učitelka: Daník říká, že se mu moc líbí naše školka, protože si rád hraje s mladšími dětmi a my jsme tady všichni dohromady.

Následovalo rozloučení s panenkou. Některé děti se styděly, některým se panenka nelíbila odkláněly se od ní (zvláště starší dívky).

Reflexe:

Setkání bylo rušné, vzhledem k vysokému počtu dětí, Překvapil mě chlapec, který má IVP (celkové opoždění vývoje), vydržel sedět na židli ač se běžně do aktivit nezapojuje. Reagoval na panenku, chtěl podat ruku, když ostatní odmítali, reagoval mimikou, úsměvem. Mým záměrem bylo především seznámit děti s panenkou, moci se jí dotknout. Připomenout si pravidla komunikace ve skupině.

Poznatek: Výborně funguje ztišení dětí, „abych rozuměla, co mi chce Daník říct.“ Děti sen opravdu ztiší a čekají.

4.3.2 2. LEKCE – KDE BYDLÍM A CO MÁM DOMA

Datum	20.1.2020
Počet přítomných dětí	11
Téma a cíl lekce	<p><u>Kde bydlím a co mám doma</u></p> <p>Cíl 1 : posílit sebevědomí dítěte ve vztahu k jeho vlastní identitě</p> <p>Cíl 2: umožnit dětem zkušenosti s rozmanitostí</p> <p>Cíl dle RVP PV: oblast Dítě a jeho psychika – poznávání sebe sama, rozvoj komunikativních dovedností</p> <p>Předpokládaný výstup dle RVP PV: umět říci své bydliště, popsat předměty, které mohu vidět okolo sebe</p> <p>Klíčová kompetence – komunikativní, sociální a personální</p>
Co nového se děti o panence dozvěděli?	Kde bydlí, kam se dívá z okna svého bytu, co má v pokojíčku, nemá doma zvíře a přál by si ho
Byly děti v kontaktu s panenkou?	Ano, při přivítání a loučení
Jak příběh - panenka zaujala?	Příběh zaujal, mnohé děti mají podobné zkušenosti – nemohou mít doma zvíře
Otázky pro děti	Kde bydlíš? Co vidíš ze svého okna? Co máš doma a s čím si rád hraješ? Máš doma nějaké zvíře? Jestli ano, jaké? Jestli ne, jaké by sis přál?

Průběh lekce:

Setkání proběhlo po svačině v kruhu na židlích. Šlo o druhé setkání a tak jsem byla zvědavá, jak budou děti reagovat, zda si budou něco pamatovat. Tentokrát bylo ve třídě méně dětí, což mělo pozitivní vliv na kvalitu komunikace. Po přivítání

s Daníkem, jsem se ptala, zda si o něm něco pamatují. Děti byly soustředěné a dokázaly vyjmenovat všechny základní informace.

Příběh panenky:

Učitelka: Daník se na vás moc těšil. Je rád, že je tu opět s vámi. Daník říká, že k vám přijel vlakem. Bydlí v Plzni a ze svého okna se dívá na hlavní vlakové nádraží a pozoruje vlaky. On je totiž přímo miluje.

Otázka pro děti: Kde bydlíš? Co vidíš ze svého okna?

Učitelka: Daník říká, že by ho zajímalo, co máte doma za hračky a s čím si rádi hraje. On sám má nejraději vláčky a vyrábí si z různých krabic nádraží a domečky. Nemá totiž koleje pro svůj vláček.

Otázka pro děti: Co máš doma a s čím si nejraději hraješ?

Učitelka: Daník mi říká, že by si přál mít doma pejska, ale maminka a tatínek pejska nechtějí. Říkají, že mají malý byt a že by se k nim do bytu už pejsek nevešel.

Otázka pro děti: Máš doma nějaké domácí zvíře? Jak se jmenuje? Jak se o ně staráš? Jestli zvíře nemáš, jaké by sis přál? Jaké bys mu dal jméno.

Učitelka: Daník říká, že je moc rád, že vás viděl. Teď se s námi už musí rozloučit, pojedou domů, ale určitě zase někdy přijde na návštěvu. Děti, Daník vás obejmě, kdo chce, může mu podat ruku nebo ho pohladit.

Reflexe:

Uvědomila jsem si, že děti už přistoupily na hru s Daníkem. Děti reagovaly na otázky i na sebe navzájem. Přestože se znají, některé informace pro ně byly nové.

Při loučení se dvě dívky odkláněly od panenky a říkaly fuj. Schválně jsem na to hned nereagovala, odnesla panenku do kanceláře a vrátila se do třídy. Tam jsem se teprve dívek zeptala, proč říkaly fuj a co jim vadí. Nelíbily se jim panenky oči a pusa. Vysvětlovala jsem jim, že když takhle mluví, kamaráda by to mohlo mrzet. Holky odpověděly, že ale není živý tak to nevadí. Je zřejmé, že si uvědomují, že ve vztahu ke skutečnému kamarádovi by takto jednaly nesprávně.

4.3.3 3. LEKCE – MŮJ KAMARÁD

Datum	4.2.2020
Počet přítomných dětí	16
Téma a cíl lekce	<p><u>Můj kamarád</u></p> <p>Cíl 1 : posílit sebevědomí dítěte ve vztahu k jeho vlastní identitě</p> <p>Cíl 2: umožnit dětem zkušenosti s rozmanitostí</p> <p>Cíl dle RVP PV: oblast Dítě a ten druhý – rozvoj interaktivních dovedností</p> <p>Předpokládaný výstup dle RVP PV: umět vhodným způsobem vyjádřit své emoce a potřeby</p> <p>Klíčová kompetence – komunikativní, sociální a personální, k řešení problémů</p>
Co nového se děti o panence dozvěděli?	Daník má kamaráda, ale někdy si nerozumí
Byly děti v kontaktu s panenkou?	Ano, mohly podat ruku, pohládit
Jak příběh - panenka zaujala?	Ano, vycházel ze zkušeností dětí ve třídě
Otázky pro děti	Máš kamaráda? Jak se jmenuje? Na co si s ním hraješ? Už se ti stalo to, co Daníkovi? Jak ses cítil? Co byste poradili Daníkovi, jak by se měl v takové situaci zachovat?

Průběh lekce:

Setkání proběhlo po svačině v kruhu na židlích. Téma lekce jsem zpracovala podle vypořádaného chování ve třídě. Děti se učí vymezovat si svůj prostor. Jestliže si nechtějí s někým hrát, nemusí. Musí ale pak respektovat fakt, že druhý má stejné právo výběru, tudíž ho do své hry také nemusí přijmout. V některých případech dochází k nevhodné agresi nebo vydírání gestem NEKA - nekamarádím s tebou, což většinou přichází od kamaráda, kterého mají rádi a o to víc je toto gesto mrzí a pak chodí žalovat.

Příběh panenky:

Učitelka: Děti, Daník říká, že je dnes smutný a potřeboval by od vás poradit, aby věděl, co má dělat. Daník říká, že má nejlepšího kamaráda Toníka. Ve školce si spolu hrají, ale včera si s ním Toník najednou nechtěl hrát a ukazoval mu NEKA. Daník neví, proč to Toník udělal.

Otázka pro děti: Co myslíš, jak se Daník cítil? *Odpovídali jen někteří.*

Otázka pro děti: Jak se jmenuje tvůj kamarád? Na co si s ním hraješ?

Otázka pro děti: Stalo se ti, že se s tebou někdo nechtěl kamarádit? Jak ses cítil?

Odpovědi: Byl jsem smutný, naštvál jsem se, bylo mi to líto. Děti připomínaly příhody, kdo jim to kdy udělal.

Otázka pro děti: Jak by se měl Daník zachovat?

Odpovědi: Oplatit mu to, jít to říct paní učitelce, bouchnout, zabít ho.

Učitelka: *Opravdu bys zabil kamaráda? Jo. Opravdu? Ne, to ne. Uvědomila jsem si, jak lehkovázně my dospělí mluvíme před dětmi a jak se naše řeč odráží v jejich mluvě.*

Učitelka: Ano, je pravda, že tohle všechno děláte, když vám někdo řekne NEKA. A funguje to? Pomáhá to? Děti samy přišly na to, že tento způsob příliš nefunguje. Nakonec jsme se dobrali toho, že je lepší kamarádovi říci, jak se cítíme a co mi vadí.

Učitelka k Daníkovi: Daníku, tak jsi slyšel, co jsme vymysleli. Příště můžeš říct Toníkovi, že ti vadí, co dělá. Děti samy formulovaly větu, jak je možné to kamarádovi říct.

Učitelka: Daník říká, že to určitě zkusí a moc děkuje, že jste mu poradili.

Následovalo loučení.

Reflexe:

Bylo vidět, že vztah s panenkou se prohlubuje. Téma se dětí dotýkalo, zvláště u některých dětí je gesto NEKA hojně užíváno. Bylo zřejmé, že chápou dané emoce, ale neumí je popsat. Stejně tak se ukázalo, jak je pro ně přirozené okamžitě odpovídat útokem nebo obrácením na paní učitelku, která má problém vyřešit za ně. Tato lekce odhalila slabé místo naší skupiny, je třeba více pracovat s emocemi a učit se strategiím správného řešení konfliktů.

4.3.4 4. LEKCE – POSMĚCH

Datum	18.2.2020
Počet přítomných dětí	9
Téma a cíl lekce	<p><u>Posměch</u></p> <p>Cíl 1 : posílit sebevědomí dítěte ve vztahu k jeho vlastní identitě</p> <p>Cíl 3: Podnítit kritické myšlení o předsudcích a diskriminaci</p> <p>Cíl dle RVP PV: oblast Dítě a ten druhý – ochrana osobního bezpečí ve vztahu s druhým dítětem</p> <p>Předpokládaný výstup dle RVP PV:</p> <p>umět se vhodným způsobem bránit zesměšňování</p> <p>Klíčová kompetence – komunikativní, sociální a personální, k řešení problémů</p>
Co nového se děti o panence dozvěděli?	Daník vozil medvídka v kočárku a někdo se mu smál, že je holka.
Byly děti v kontaktu s panenkou?	Ano, mohly podat ruku, pohladit
Jak příběh - panenka zaujala?	Ano, s posměchem se děti setkaly
Otázky pro děti	<p>Jak myslíš, že se Daník cítil? Stalo se ti, že se ti někdo smál? Proč? Jak ses cítil? Co jsi udělal?</p> <p>Myslíte, že některé hračky jsou jen pro kluky a některé jen pro holky? Co by mohl příště Daník udělat?</p>

Průběh lekce:

Lekce proběhla po svačině v kruhu na židlích. Ve třídě je v současné době méně dětí vlivem zvýšené nemocnosti. Zvolené téma děti chápou, každé z nich se již setkalo s posměchem, i když třeba z jiného důvodu.

Příběh panenky:

Učitelka: Ahoj děti, ahoj Daníku, jak jsi se měl? Co si dělal, když jsme se neviděli Vidím, že jsi nám přinesl ukázat nějakou hračku.

Učitelka se obrací na panenku, která má v ruce malého plyšového medvídka

Učitelka: Daník říká, že se mu stala moc nepříjemná věc. Daník má svého malého medvídka a rád si s ním hraje. Když šel ven, tak si vzal kočárek na panenky a medvídka v něm vozil. Potkal kamaráda ze školky a ten se mu smál, že je holka, protože vozí kočárek.

Učitelka: Daníku, ukázal bys dětem toho medvídka? (Posíláme si dokola.)

Otázka pro děti: Jak myslíš, že se Daník cítil? Už se ti někdo smál? Proč? Jak ses cítil? Co jsi potom udělal? Myslíte, že jsou některé hračky jen pro kluky a některé jen pro holky? Mohou si kluci hrát na vaření a holky s vláčky? Jak se můžeme bránit, když se nám někdo posmívá? (*Příště mu řekni, že si můžeš hrát s čím chceš. Je hloupé se někomu smát*)

Učitelka: Daníku, myslíš, že jsme ti poradili, jak se příště zachovat, až se ti bude někdo posmívat kvůli medvídkovi? *Nakloní se k panence:* Daník říká, že vám moc děkuje a že to zkusí tomu klukovi taky říct, když se mu bude zase posmívat.

Následovalo loučení.

Reflexe:

Děti v naší mateřské škole nerozdělují hračky podle pohlaví, ale hrají si podle zájmu. Přišlo jim divné, že by se kvůli tomu někdo mohl smát druhému.

Učitelka s Daníkem chodí uvnitř kruhu od jednoho dítěte ke druhému. Každý se může rozloučit jak potřebuje. Někdo jen řekne ahoj, někdo chce panenku pohládit, podat ruku, někdo chce panenku pochovat. Jeden chlapec si vzal ruku panenky a sám se pohládl, což bylo úsměvné.

4.3.5 5. LEKCE – KDE PRACUJÍ MAMINKA A TATÍNEK

Datum	3.3. 2020
Počet přítomných dětí	16
Téma a cíl lekce	<p><u>Kde pracují maminka a tatínek</u></p> <p>Cíl 1 : posílit sebevědomí dítěte ve vztahu k jeho vlastní identitě</p> <p>Cíl 2: umožnit dětem zkušenosti s rozmanitostí</p> <p>Cíl dle RVP PV: oblast Dítě a společnost – seznamování se se světem lidí, lidské práce a její důležitosti</p> <p>Předpokládaný výstup dle RVP PV:</p> <p>rozlišit přísady na vaření pomocí smyslů, ovázat kamarádovi ruku nebo nohu obvazem</p> <p>Klíčová kompetence – komunikativní, sociální a personální, k učení</p>
Co nového se děti o panence dozvěděli?	Kde pracují Daníkovi rodiče.
Byly děti v kontaktu s panenkou?	Ano, mohly podat ruku, pohladit
Jak příběh - panenka zaujala?	Ano, téma práce spojeno s praktickými činnostmi
Otázky pro děti	Kde pracuje tvoje maminka a tatínek? Proč chodí do práce? Co by se stalo, kdyby nemohli pracovat?

Průběh lekce:

Téma navazuje na integrovaný blok Ten dělá to a ten zas tohle v mateřské škole. Metoda Persona Dolls doporučuje učitelům propojovat komunikační témata také s těmi praktickými, kdy si děti mohou vyzkoušet činnosti, které se vztahují k biografii panenky. Je vždy vhodné, aby panenka s sebou do třídy přinesla něco, čeho se mohou děti dotýkat.

Setkání proběhlo po svačině v kruhu na židlích.

Příběh panenky:

Učitelka: Ahoj děti, přijel za námi opět Daník, tak ho pojdme pozdravit.

Otázka pro děti: Proč chodí rodiče do práce? (*Aby měli peníze a mohli jsme si něco koupit.*)

Otázka pro děti: Co by se stalo, kdyby do práce nemohli chodit? (*Neměli by korunky a nemohli by jít nakupovat. Museli by si ty věci z obchodu vzít, ukrást.*)

Učitelka: Kradení je špatné. Co by se stalo, kdyby někdo kradl v obchodě? (*Šel by do vězení.*)

Učitelka se obrací na panenku: Daníku, my už jsme si s dětmi říkali, kde pracují maminka a tatínek, ale tentokrát si práci budeme předvádět beze slov a můžeš s dětmi hádat, co dospělí dělají.

Učitelka: Ukaž, co dělá v práci tvoje maminka nebo tatínek. *Děti předvádí, ostatní hádají.*

Učitelka: Děti, Daník říká, že vám přinesl ukázat některé věci, které maminka a tatínek používají v práci a je zvědavý, jestli uhodnete, co dělají.

Učitelka ukazuje dětem sáčky koření v krabičce a ty hned poznaly povolání kuchaře.

Učitelka: Ano, Daníkův tatínek je kuchař.

Postupně jsem otvírala sáčky a dávala dětem přivonět. Ve chvílích, kdy jsem manipulovala s předměty, usadila jsem Daníka na židli, jako seděly děti.

Učitelka: Další zajímavé předměty jsou v tomto pytlíku. Sáhni dovnitř a zkus uhádnout, co je zde schované. Ano, obvazy. Kdo je používá? (*Pan doktor nebo zdravotní setra.*)

Učitelka: Daník říká, že jeho maminka je ošetřovatelka. Víte co dělá.?

Vyzkoušíme si, zda bychom uměli někomu zavázat ruku nebo nohu.

Reflexe:

Probíhající integrovaný blok s názvem Ten dělá to a ten zas tohle byl propojen s návštěvou panenky, což ukázalo, že se práce s panenkou nemusí uskutečňovat jen na úrovni diskuse, ale propojit i s návaznou činností. Zkusila jsem se k panence chovat

více jako k dítěti ze skupiny, což se projevovalo tím, že jsem jej oslovovala, ptala se, nebo jej posadila samostatně na židli, abych se mohla věnovat ostatním. Pro děti to bylo přirozené, nikdo panenku netahal, Daník seděl jako ostatní děti. Mě se v tu chvíli uvolnily ruce a mohla jsem být více v kontaktu s dětmi a zapojit se do praktických činností. Zjišťuji, že tento způsob práce mě vyhovuje. Plánované lekce nemusí být jen čistě komunikativní a následné aktivity nemusí být realizovány až po rozloučení s panenkou a jejím odnesení mimo dosah dětí. Tyto aktivity lze propojit.

Obrázek č. 6 – Průběh lekce Kde pracuje maminka a tatínek

4.3.6 6. LEKCE – NEMÁME NA TO PENÍZE

Tato lekce již nebyla zrealizována z důvodu uzavření provozu MŠ - prevence šíření onemocnění COVID – 19. Navrhovaná lekce navazuje na předchozí téma.

Datum	
Počet přítomných dětí	
Téma a cíl lekce	<p><u>Nemáme na to peníze</u></p> <p>Cíl 1 : Posílit sebevědomí dítěte ve vztahu k jeho vlastní identitě</p> <p>Cíl 2: Umožnit dětem zkušenosti s rozmanitostí</p> <p>Cíl 3: Podnítit kritické myšlení o předsudcích a diskriminaci</p> <p>Cíl 4: Podpořit děti, aby vystupovaly proti předsudkům a diskriminaci</p> <p>Cíl dle RVP PV: oblast Dítě a jeho psychika – Rozvoj tvořivého myšlení a řešení problémů</p> <p>Předpokládaný výstup dle RVP PV:</p> <p>Vymyslet a vytvořit dráhu pro vláček z dostupného materiálu.</p> <p>Klíčová kompetence – komunikativní, sociální a personální, k řešení problémů, k učení</p>
Co nového se děti o panence dozvěděli?	Daník si nemůže koupit všechno, co by si přál.
Byly děti v kontaktu s panenkou?	
Jak příběh - panenka zaujala?	
Otázky pro děti	Už se ti stalo, že ti rodiče řekli, že na něco nemají peníze? Jak ses cítil? Co by sis moc přál a nemůžeš to mít?

Příběh panenky:

Učitelka: Ahoj děti, pojďme se přivítat s Daníkem. Daník říká, že má moc rád vláčky a rád se na ně dívá ze svého okna, protože bydlí u nádraží. Má doma dva vláčky, ale žádné koleje. Ve školce mají dřevěnou vláčkovou dráhu a takovou by chtěl mít i doma. Maminka mu ale říká, že mu koleje nemohou koupit, protože na ně nemají peníze.

Otázka pro děti: Už se ti stalo, že ti rodiče něco nemohli koupit? Co sis přál?

Otázka pro děti: Jak se pozná, že je někdo chudý?

Učitelka: Daník říká, že jeho maminka musí šetřit s penězi. Daník má hodně oblečení po starším bratrovi nebo od bratranců, ale vůbec mu to nevadí. Spíš ho mrzí, že nemůže mít ty koleje.

Otázka pro děti: Myslíte si, že když má někdo starší oblečení, že je špatný? Proč si to myslíš?

Učitelka: Daník říká, že má plastový vláček a ten má pět vagónů a pak ještě jeden dřevěný a ten má vagónů tolik, že je ani neumí spočítat. Daník říká, že mu moc chybí koleje a nádraží k jeho vláčkům.

Učitelka: Děti, tak mě napadá, že bychom se mohli zamyslet a poradit Daníkovi z čeho by si mohl vyrobit koleje, když nemá ty z obchodu. Napadá vás něco? (Např. Nakreslit koleje na velkou čtvrtku, složit z kostek, z destiček na cvičení..) Připravila jsem tady nějaké potřeby, ze kterých bychom mohli něco vytvořit. (Nabízí krabice, barevné papíry, roličky, pruhy látek, nůžky, lepidlo, štětce, barvy).

Připomínka k lekci:

Téma je vhodné zařadit v návaznosti na rozhovor o povolání, neboť děti se s tematikou peněz setkávají v každodenním životě. Děti mají svá přání a rodiče mají své možnosti. Téma CHUDOBA je jedním z aspektů, který může vést k diskriminaci, předsudkům, posměškům či nepřijetí. Pedagog musí nad tématem sám přemýšlet a uvědomit si vlastní pocity, aby jeho slova i vystupování bylo autentické. V naší mateřské škole zatím žádné narážky na chudobu či nějaký nedostatek nezaznamenávám, ale přesto je třeba, aby děti o tématu přemýšlely dříve, než se s narážkami setkají a mohly si tvořit postoje na základě zprostředkované zkušenosti panenkou. Navržená aktivita - stavba kolejí, naplňuje cíl 4 a učí děti, že spoustu věcí

dokáží samy, mohou si pomáhat, mohou být aktivní, učí se řešit problémové situace a hledat nová řešení. Současně se učí být citliví ve vztahu ke kamarádovi.

3. ZÁVĚR

Teoretická část práce shrnuje poznatky týkající se dítěte předškolního věku a důležité faktory ovlivňující jeho vývoj. Z prostudované literatury a dalších zdrojů vyplývá, že předškolní věk je z hlediska pozdějšího vývoje, zrání a formování osobnosti, zásadní. Dítě je od nejútlejšího věku ovlivňováno zejména rodinou, jako nositelkou základních norem chování a zdrojem jejích vzorců. Od tří let většina dětí navštěvuje mateřskou školu. Dítě postupně vrůstá do společnosti a setkává se s dalšími dětmi svého věku a také s dospělými. Začíná si všímat chování lidí a pozorovat rozdíly mezi nimi, učí se s nimi vycházet, může se však setkat také s odmítáním, nespravedlností a předsudky. Dítě si již v tomto věku vytváří postoje k lidem kolem sebe nebo je přejímá od dospělých, kterým důvěřuje, ať již rodičů nebo pedagogů. Jejich úkolem je pomoci jim orientovat se v nových situacích, rozvíjet jejich empatii, respekt a schopnost řešit osobní situace.

Kapitola týkající se samotné metody Persona Dolls objasňuje teoretická východiska a přístupy, ze kterých tato vyučovací metoda vychází a propojuje stanovené cíle PD a požadavky RVP PV. Popisuje, jakým způsobem dochází k rozvoji jednotlivých kompetencí a jakou roli ve výchovně vzdělávacím procesu hraje panenka a pedagog. Ukazuje, že role průvodce panenky klade vysoké nároky na osobnost pedagoga, jeho názorový systém a hodnoty a vede jej k dalšímu osobnímu rozvoji. Z teoretické části vyplývá, že metoda Persona Dolls je vhodným prostředkem k naplňování cílů předškolního vzdělávání v oblasti učení, osvojování hodnot i získávání osobnostních postojů.

Praktická část zaznamenává realizaci metody Persona Dolls v jednotřídní mateřské škole. Zrealizované výstupy naplňovaly především první dva stanovené cíle: posílit sebevědomí dítěte ve vztahu k vlastní identitě a umožnit dětem zažívat různorodost. Dvěma lekcemi byl naplněn cíl č. 3 – podnítit kritické myšlení vůči předsudkům a diskriminaci a jednou lekcí cíl č. 4 - stavět se proti diskriminaci a předsudkům.

Principem práce s Persona Dolls je postupovat od naplňování nižších cílů k cílům vyšším. V rámci zpracování bakalářské práce jsem uvedla příklady lekcí, jak lze jednotlivé cíle naplňovat.

Pro další praxi bych doporučovala zařadit realizaci metody na počátku školního roku, nejlépe v říjnu nebo v době po adaptaci dětí na život v mateřské škole. Cíl 1 (posílit sebevědomí dítěte ve vztahu k jeho vlastní identitě a identitě jeho blízkých), otvírá témata, kterými se zabýváme zejména při seznamování dětí navzájem. Příběh panenky prokládáme otázkami, které pomáhají dětem poznávat své tělo, všimnout si shod a rozdílů mezi sebou, pochopit jedinečnost svou i vlastní rodiny. Takovými otázkami jsou: Jak se jmenuješ? Kolik je ti let? Má někdo z rodiny stejné jméno jako ty? Jakou barvu máš očí? Vlasů? Kůže? Máš na celém těle stejnou barvu kůže? Kde bydlíš? Kdo s tebou bydlí? Kdo tě dává večer spát? S čím si rád hraješ?

Práce s cílem 1 nabízí množství aktivit. Jednou nich je vytvoření osobní knihy každého dítěte - TO JSEM JÁ. Postačí obyčejné papírové rychlovažače -desky, do kterých si budou děti zakládat pracovní listy s obrázky k jednotlivým tématům. Na deskách může být fotografie dítěte či autoportrét a jeho jméno, uvnitř pak listy se znázorněnou barvou očí a vlasů, obrys dlaně a chodidla, oblíbená barva, obrázek oblíbeného jídla, obrázek kamaráda a jeho jméno, jméno paní učitelky, pravidla třídy, ilustrace pohádky podle divadelního představení, vylisovaný list, zkratka cokoli, co dítěti připomene zážitky z mateřské školy. Postupně lze přidávat další témata a prostřednictvím nich naplňovat další cíle metody a rozvíjet náležité klíčové kompetence. Podobně je vhodné zapisovat i deník panenky, aby pedagog věděl, kde se v příběhu panenky nachází a která témata probíral.

Postupně můžeme s panenkou procházet pravidla soužití ve třídě, slavení narozenin, chování kamarádů, změny v přírodě, různé výjimečné události nebo aktuální situaci některého z dětí, kterou zapracujeme do příběhu panenky podle pravidel metody PD.

Metoda Persona Dolls může být jen jednou z mnoha metod, kterou si pedagog vyzkouší v mateřské škole a odloží, protože je podle něj jednostranná a nabízí jen povídání v kruhu. Persona Dolls ale taková být nemusí. Dle mých zkušeností nabízí práce s panenkou mnohem více možností, jak ji zapojit do života dětí a dospělých v mateřské škole, než se na první pohled zdá. Panenka nabízí pedagogovi možnost volby, podněcuje ho k osobnímu rozvoji v mnoha rovinách a učí ho být empatický.

V tomto ohledu je pro mě práce s metodou Persona Dolls velkou výzvou.

4. RESUMÉ

Bakalářská práce se zabývá metodou Persona Dolls a jejím přínosem k rozvoji klíčových kompetencí dětí předškolního věku.

Teoretická část popisuje základní charakteristiku předškolního období a faktory, které dítě formují. Poukazuje na nenahraditelný význam rodiny pro zdravý vývoj dítěte a vliv mateřské školy pro celkový rozvoj osobnosti a orientaci ve společenském prostředí a hodnotách. Přibližuje potenciál metody Persona Dolls pro předškolního pedagoga v mateřské škole, zejména ve vztahu k rozvoji klíčových kompetencí a vědomé práce s předsudky.

Praktická část zaznamenává zavedení metody Persona Dolls do výchovně vzdělávací práce v jednotřídní mateřské škole. Zrealizované výstupy jsou metodicky popsány a zhodnoceny. Metoda Persona Dolls se ukazuje jako vhodná metoda k rozvoji klíčových kompetencí v mateřské škole a to zejména kompetence komunikativní a kompetence sociální a personální.

Klíčová slova:

metoda Persona Dolls, dítě předškolního věku, rodina, mateřská škola, Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, klíčové kompetence

RESUMÉ

This bachelor thesis deals with the Persona Dolls method and its contribution to the development of key competences of preschool children.

The theoretical part describes the basic characteristics of the pre-school period and the factors that shape a child. It points out the irreplaceable importance of the family for the healthy development of a child and the influence of a kindergarten for the overall development of the personality and orientation in the social environment and values. It describes the potential of the Persona Dolls method for a preschool teacher in a kindergarten, especially in relation to the development of the key competences and conscious work with prejudice.

The practical part records the introduction of the Persona Dolls method into the educational work in a one-class kindergarten. The implemented outputs are methodically described and evaluated. The Persona Dolls method proves to be a suitable method for developing key competences in kindergarten, especially communicative, social and personal competences.

Keywords:

Persona Dolls method, preschool child, family, kindergarten, Framework education program for preschool education, key competences

5. SEZNAM LITERATURY

- AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2006. ISBN 80-87000-00-5.
- BLATNÝ, M. *Psychologie osobnosti: hlavní témata, současné přístupy*. Praha: Grada, 2010. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3434-7.
- BYTEŠNÍKOVÁ, I. *Komunikace dětí předškolního věku*. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3008-0.
- FELCMANOVÁ, A. KOLEKTIV AUTORŮ. *Persona Dolls – panenka s osobností. Jak rozvíjet prosociální postoje dětí*. Praha: Člevěk v tísni, o.p.s., Vzdělávací program Varianty, 2015. ISBN 978-80-87456-62-0.
- HOLEČEK, V. MIŇHOVÁ, J. PRUNNER, P. *Psychologie pro právníky. 2., rozš. vyd.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. Právnícké učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-065-9.
- KŘÍŽOVÁ, Ž. PATEROVÁ R. VÍCHOVÁ L. *Já jsem takový a ty jsi makový*. Praha: Raabe, 2017. Inspirace a náměty pro mateřské školy. ISBN 978-80-7496-330-8.
- KYNDLOVÁ, P. *Metoda Persona Dolls a její možnosti využití v primární škole*. Praha, 2016. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce PhDr. Jana Kargerová, Ph.D.
- MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-85282-83-6.
- MEDINA, J. *Pravidla mozku dítěte*. Brno: Computer Press, a.s., 2011. ISBN 978-80-251-3619-5.
- MERTIN, V. GILLERNOVÁ, I. ed. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Třetí vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0977-5.
- OPRAVILOVÁ, E. *Předškolní pedagogika*. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5107-8.
- PETRÁČKOVÁ, V. KRAUS, J. *Akademický slovník cizích slov*. Praha: Academia, 1995. ISBN 80-200-0497-1.

PODRABSKÁ, L. Naplňování principu nejlepších zájmů dítěte v ohrožené rodině. Brno, 2012. Diplomová práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Vedoucí práce PhDr. Mgr. Zdeňka Vaňková.

PRŮCHA, J. Předškolní dítě a svět vzdělávání: přehled teorie, praxe a výzkumných poznatků. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-323-5.

PRŮCHA, J. , KOŤÁTKOVÁ, S. Předškolní pedagogika: učebnice pro střední a vyšší odborné školy. Vyd. 1. Praha: Portál, 2013. 184 s. ISBN 978-80-262-0495-4.

PRŮCHA, J. Dětská řeč a komunikace: poznatky vývojové psycholingvistiky. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3603-7.

SOBOLOVÁ, Š. Hodnotové vzdělávání prostřednictvím metody Persona Dolls. Praha, 2018. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce PhDr. Jana Poche Kargerová, Ph.D.

SVOBODOVÁ, E., ŠVEJDOVÁ, H. Metody dramatické výchovy v mateřské škole. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0020-8.

SYSLOVÁ, Z. Profesionální kompetence učitele mateřské školy. Praha: Grada, 2013. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4309-7.

THOROVÁ, K. Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0714-6.

Úmluva o právech dítěte a související dokumenty. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2016. ISBN 978-80-7421-120-1.

VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie: dětství a dospívání. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

VOLKMEROVÁ, H. KOLEKTIV AUTORŮ. *Loutka jako nástroj výchovy a vzdělávání: příručka k vzdělávacím seminářům*. Ostrava: Theatr ludem, 2014. ISBN:978-80-260-5861-8.

Elektronické zdroje:

INDRÁČKOVÁ, L. *O Waldorfských panenkách* [online]. 2007 [cit. 2020-03-06].
Dostupné z: <http://www.lenkasdolls.com/>

BISSON, J. *Story Telling with Persona Dolls* [online]. 07/2001, , 4 [cit. 2020-03-06].
Dostupné z: <https://www.teachingforchange.org/>

HOLOHAN, M. *Kids with physical differences see themselves in A Doll Like Me* [online]. 2019, 22.3.2019 [cit. 2020-03-04]. Dostupné z: www.today.com

HURAJOVÁ, M. : Průvodce společným vzděláváním. : *Detske-soudy-dokazi-byt-velmi-krute-panenky-s-osobnosti-pomahaji-probouzet-v-detech-empatii* [online]. 23.1.2020 [cit. 2020-03-04]. Dostupné z: www.clovekvtisni.cz

MRÁZOVÁ, Š. *Panenka proti nenávisti nosí brýle nebo nemá maminku. Učí děti, jak se navzájem nezraňovat* [online]. 19.5.2018 [cit. 2020-03-06]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/>

VÝROST, J. SLAMĚNÍK, I. *Rodina jako socializační činitel: Aplikovaná sociální psychologie, Portál 1998, ISBN 80-7178-269-6* [online]. [cit. 2020-01-02]. Dostupné z: www.wikipedia.org

ŽENÍŠKOVÁ, HANA. *O panenkách* [online]. vydání nezjištěno [cit. 2020-03-04].
Dostupné z: www.ovcipanenky.cz

Zákon č. 94/1963 Sb.: Zákon o rodině [online]. [cit. 2020-03-09]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz>

Zákon č. 561/2004 Sb.: Školský zákon [online]. [cit. 2020-03-09]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz>

<https://www.inkluzivniskola.cz/organizace-aneb-cizinci-ve-skole/persona-dolls>

Video A Doll Like Me : <https://www.youtube.com/watch?v=HjMwWFIjopg>

Video o metodě Persona Dolls: <https://www.youtube.com/watch?v=IVhL1Pw3KJc>

Metodická příručka Persona Dolls k nahlédnutí

https://issuu.com/lenkadrncova/docs/persona_dolls_elektronicka_verze_fi_c3ded17c2c0ac9

Zdroje obrázků:

<https://www.amazeworks.org/curriculum/personadolls.html>https:

www.lovekvtisni.cz/panenka-persona-doll-v-predskolnim-klubu

http://www.onsetimages.com/english/friends_events/Ububele/PersonaDolls.htm

6. SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK, GRAFŮ A DIAGRAMŮ

SEZNAM OBRÁZKŮ:

Obrázek č. 1 Panenky Persona Dolls	s. 21
Obrázek č. 2 Waldorfské panenky	s. 29
Obrázek č. 3 Různé podoby Persona Dolls.....	s. 31
Obrázek č. 4 Panenka před dotvořením.....	s. 34
Obrázek č. 5 Panenka Daniel při návštěvě v MŠ.....	s. 41
Obrázek č. 6 Panenka Daniel	s. 42
Obrázek č. 7 Průběh lekce Kde pracuje maminka a tatínek.....	s. 54

SEZNAM PŘÍLOH:

Příloha č. 1 - Vzor pro tvorbu biografie panenky Persona Doll.....	I
Příloha č. 2 – Diagnostická tabulka třídy.....	III
Příloha č. 3 - Evaluační dotazník pro pedagoga.....	IV
Příloha č. 4 - Fotografie Persona Doll, panenka Daniel.....	V
Příloha č. 5 – Střihový plán na ušití panenky Persona Doll.....	VI
Příloha č. 6 – Fotonávod na ušití panenky Persona Doll.....	XI

7. PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – Vzor pro tvorbu biografie panenky Persona Doll

Překlad z němčiny. Citováno podle metodiky *Mit Kindern ins Gespräch kommen* (Azun a kol., 2009 in Kyndlová, 2016)

K představení panenky náleží:

- její jméno, věk a pohlaví
- její vnější vzhled: barva vlasů, barva kůže, očí, popřípadě tělesné zvláštnosti
- její rodina: rodiče, sourozenci, jména rodičů a sourozenců, činnost rodičů, věk sourozenců, jiní důležití členové rodiny, jakým jazykem rodina mluví
- její bydliště a bytová situace: město, vesnice, dům, byt
- její etnická příslušnost
- rys její identity, který bude dál prohlubován

Co má panenka Persona Doll ráda, co si myslí a čemu věří:

- O čem přemýšlí, na co si ráda hraje, z čeho má radost?
- Co je pro ni důležité, nad čím přemýšlí, co zažila, co zjistila?

Nejhezčí dny v roce: (informace odkrývají rodinnou kulturu a osobní zájmy)

- rodinné oslavy, náboženské svátky, které má ráda
- výjimečné dny v týdnu, protože se během nich děje něco, co má PD ráda
- výjimečné dny v roce, během nichž PD dělá nebo zažívá něco s lidmi, které má ráda

Co si panenka Persona Doll přeje:

- co by ráda podnikla, co by ráda udělala poprvé
- o čem sní, co by se ráda naučila nebo vytvořila

- co nechce už nikdy zažít

Věci, které můžeme najít u panenky Persona Doll doma:

- předměty z bytu, kde PD žije (její hračky, předměty, které sbírá, dárky...)
- domácí zvíře
- věci, kterými se zabývá - hudební nástroj, kolo, lyže...
- předměty důležité pro rodinu – fotografie, zděděné předměty, náboženské předměty

Co dělá persona Doll ráda:

- konkrétní aktivita – děti si o činnosti mohou vyprávět, hledat informace, vyzkoušet si ji

Příloha č. 2 - Diagnostická tabulka třídy

VAR ANTV

ista

Tabulka – Jak to mají děti v naší skupině ¹		
	Moje třída	Co nám chybí
Jaká jména jsou nejčastější?		
Jakou barvu pleti/etnicitu děti mají?		
Jak děti vypadají (nejčastější fyzický vzhled, jiné charakteristiky)?		
Co děti nejčastěji rády dělají? Co rády jedí?		
Jak se děti chovají?		
Jak vypadají rodiny dětí?		
Co dělají rodiče dětí? Z jakých ekonomických vrstev pocházejí?		
Co se v rodinách dětí v poslední době odehrálo?		
Jakým jazykem děti doma mluví? Z jaké kultury pocházejí?		
Jaké náboženství děti praktikují?		

¹ Whitney, Thisha. (1999). *Kids Like Us. Using Persona Dolls in the Classroom*. Redleaf Press. ST. Paul, Minnesota, str. 27.

Příloha č. 3 - Evaluační dotazník pro pedagoga

Návštěva panenky - osobní zpětná vazba

Datum	
Počet přítomných dětí	
Cíl a téma setkání (konkrétně vypsát)	
Co nového se děti o panence dozvěděli?	

Při hodnocení se zamyslete nad tím:

- **Co se povedlo?**
- **Co bych příště změnil/a?**

Pomoci vám mohou následující otázky:

- **Jaký cíl jste si pro tuto návštěvu vytyčili, jak hodnotíte jeho naplnění?**
- **Byly děti v kontaktu s panenkou?**
Jak proběhlo přivítání a rozloučení, sledovaly, co říká, dotýkaly se jí?
- **Jak příběh děti zaujal? Jaké otázky děti zaujaly nejvíce? K čemu měly nejvíce co říci? Byl příběh srozumitelný? Překvapilo vás něco? Rozptýlovalo něco diskuzi? Byly děti, které ničemu nerozuměly?**
- **Co a jak děti sdílely – mluvily o konkrétních příbězích, vyjadřovaly svoje pocity?**
- **Jak se vám dařilo zrcadlit pocity dětí, jak se vám dařilo dávat dětem najevo, že to, co říkají, je přínosné?**
- **Zaujalo vás něco během návštěvy – reakce konkrétních dětí, nová témata, která děti přinesly?**
- *Co se děti naučily: Popište, jaké schopnosti byly podpořeny.*

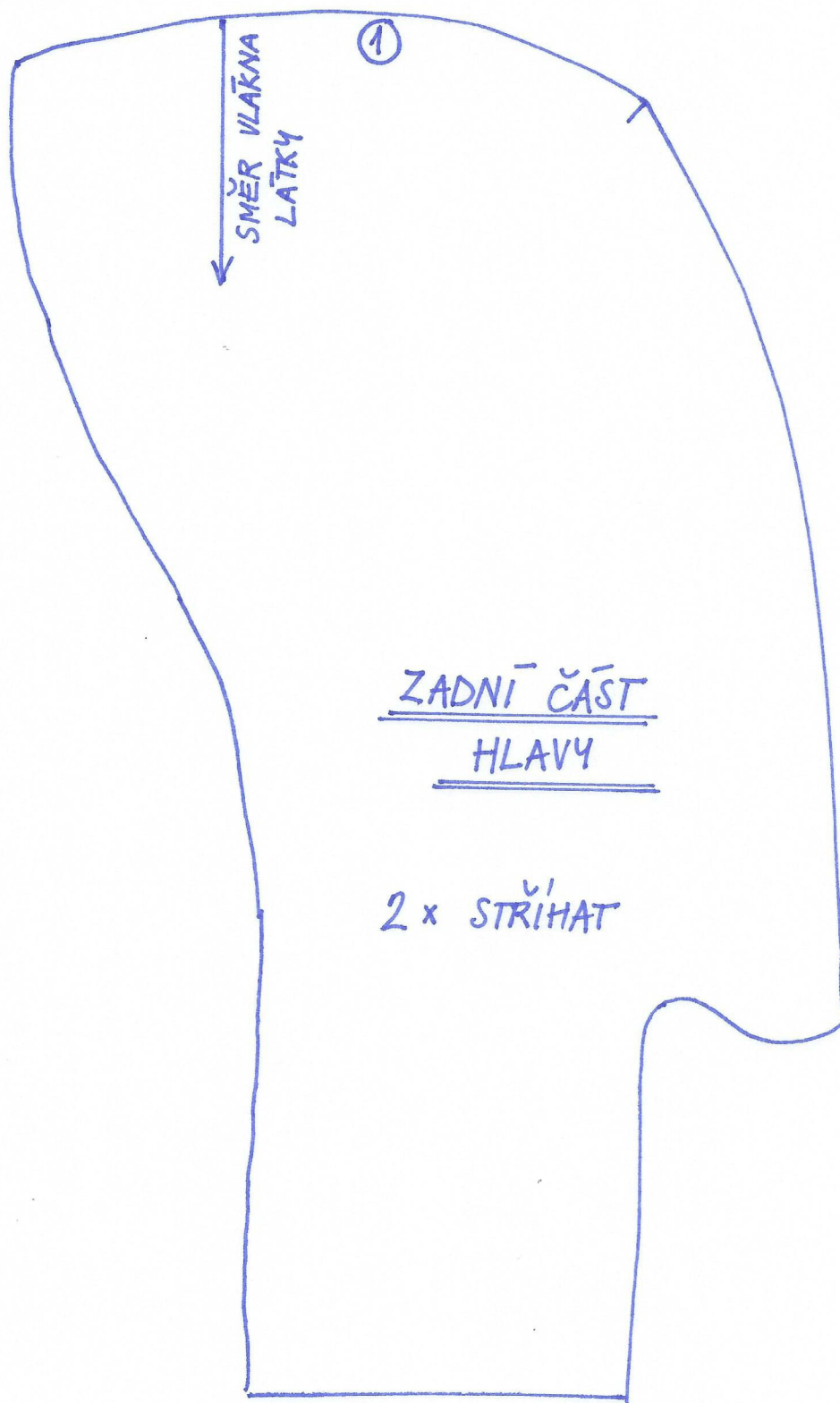
- **Plán/ nápady na příště:**
- **Co děti aktuálně řeší a na co je možné reagovat:**
 - **Jak navázat příště? Jaké informace si budete potřebovat zjistit?**

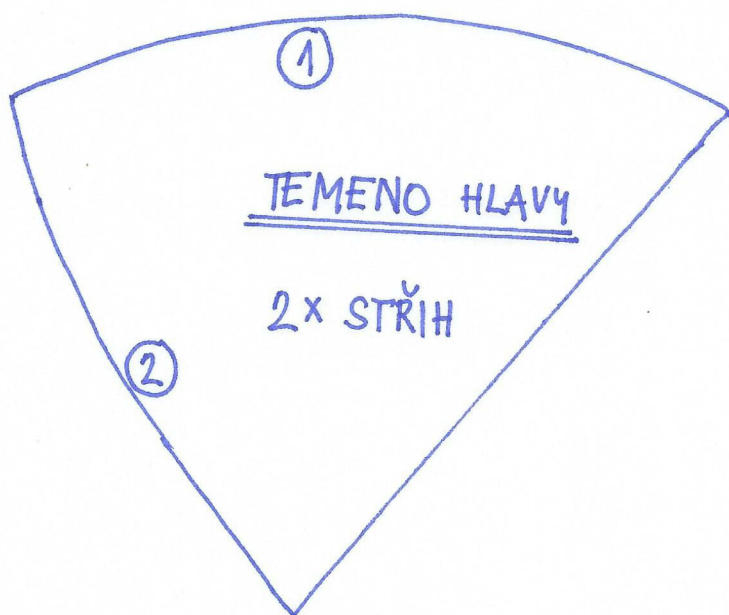
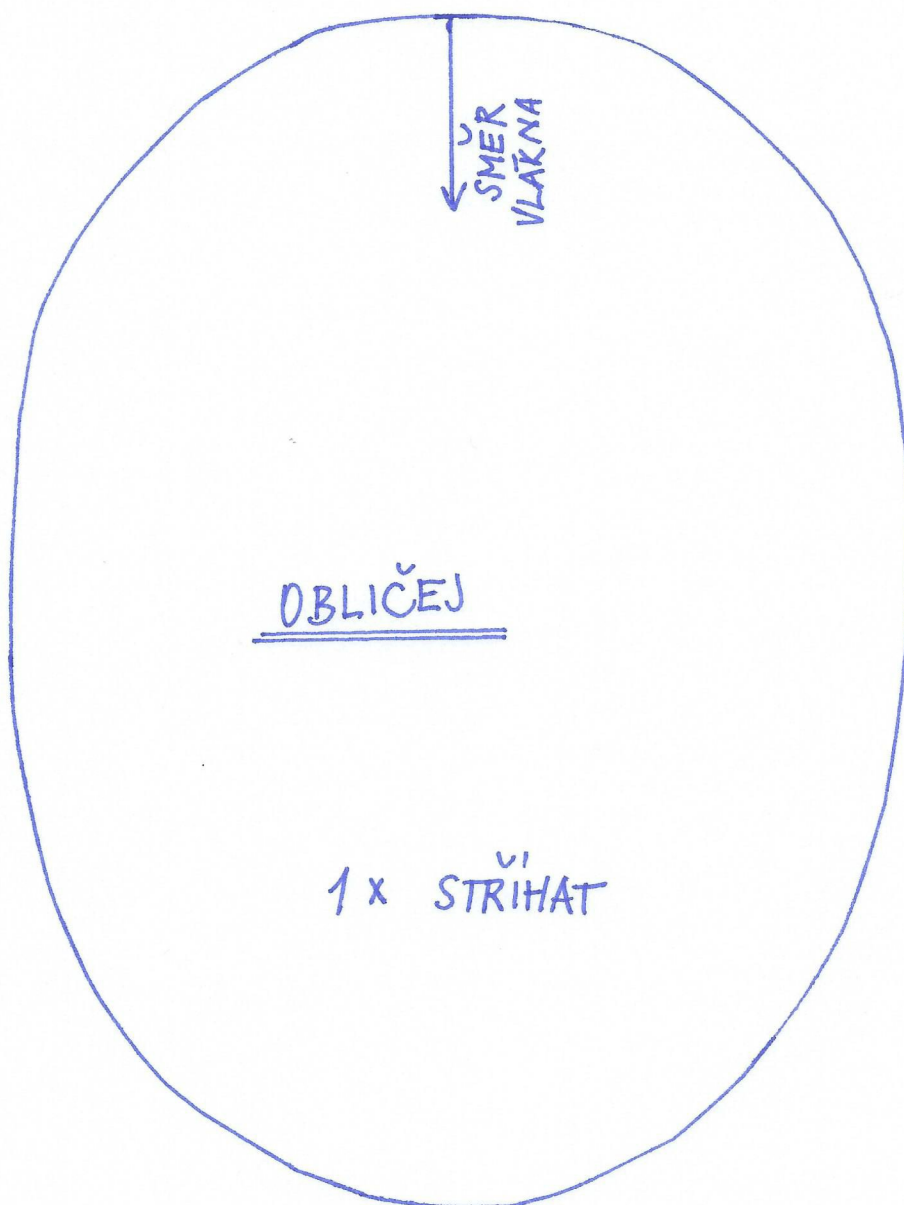
Fachstelle KINDERWELTEN für Vorurteilsbewusste Bildung und Erziehung,
 Institut für den Situationsansatz www.situationsansatz.de
 Varianty, Člověk v tísni, o.p.s. www.persona-dolls.cz

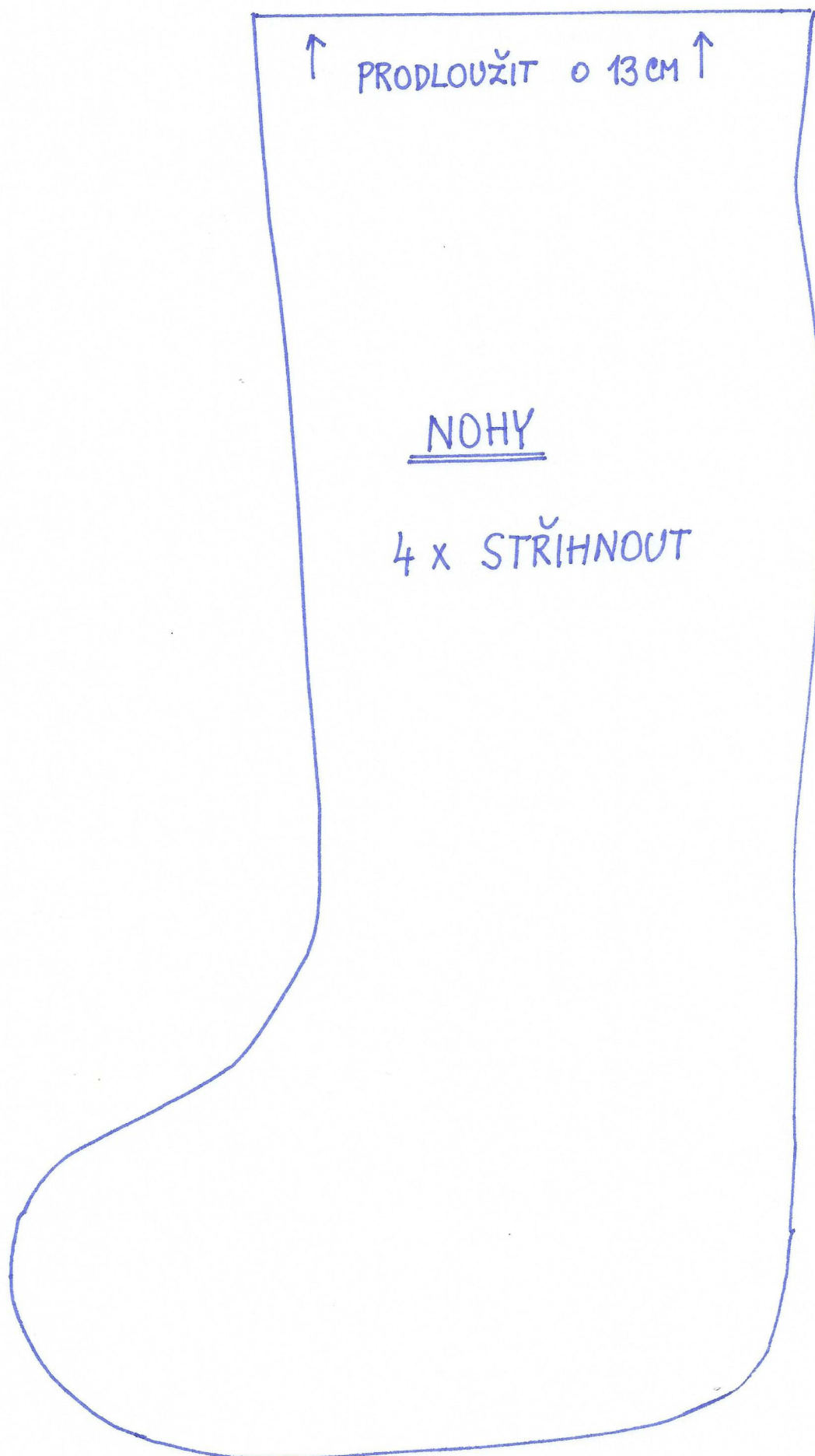
Příloha č. 4 - Fotografie Persona Doll, panenka Daniel

Příloha č. 5 - Střihový plán na ušití panenky Persona Dool

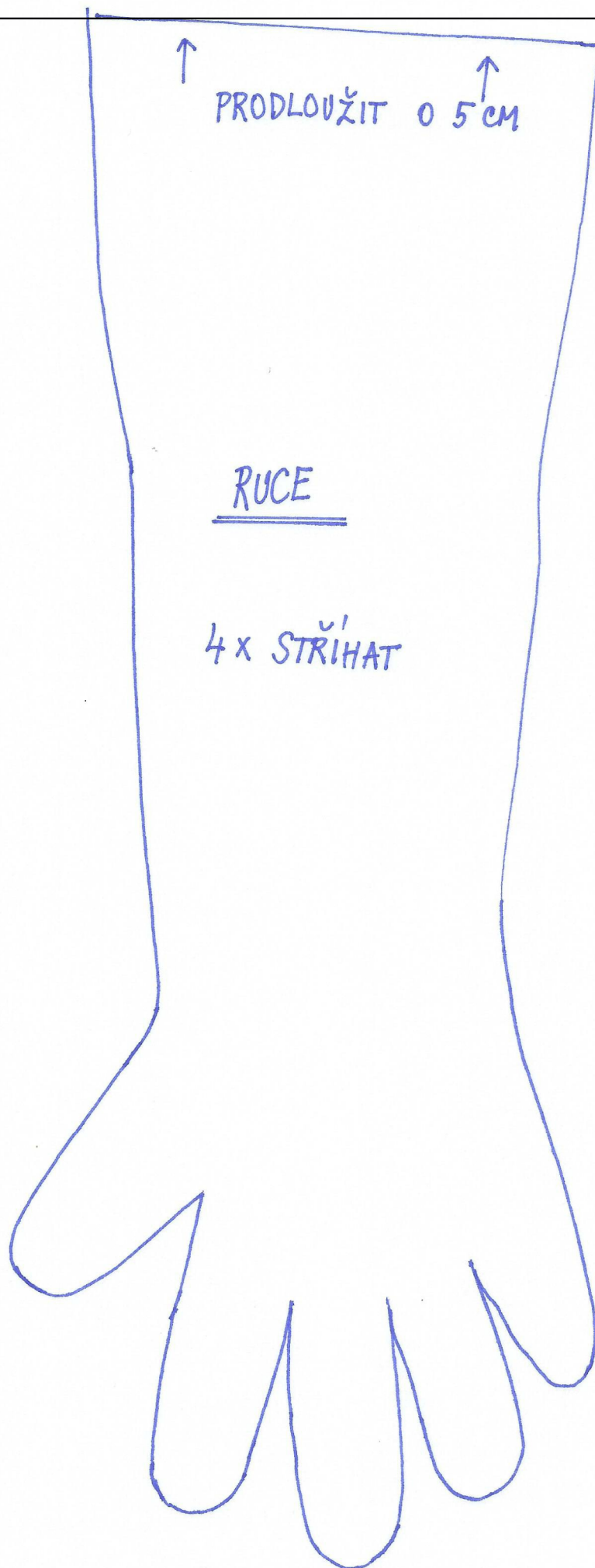

TĚLO

PRO ORIGINALNÍ VELIKOST PŘIDEJTE
2 cm PO CELEM OBVODU

2 x STRIHAT

Příloha č. 6 – Fotonávod na ušití panenky Persona Doll

Originál Persona Doll s ušitým kamarádem.